

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS

VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA

JULITA KNIETAITĖ

BENDRUOMENIŠKUMO INDEKSO MATAVIMAS

SAVIVALDYBĖJE

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas

doc. dr. *Saulius Nefas*

VILNIUS

2015

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA

BENDRUOMENIŠKUMO INDEKSO MATAVIMAS
SAVIVALDYBĖJE

Viešojo administravimo studijų magistro baigiamasis darbas
Studijų programa kodas

Darbo vadovas

_____ doc. dr. *Saulius Nefas*

2015 -

Atliko

_____ stud. J. Knietaitė

2015 -

VILNIUS

2015

TURINYS

ĮVADAS

1. SAVIVALDYBĖS IR BENDRUOMENIŠKUMO VERTYBĖS SANTYKIS

1.1 Savivaldybė ir demokratinių vertybių funkcionavimas

1.2 Bendruomenės ir bendruomeniškumo samprata

1.2.1 Vietos bendruomeniškumas ir vietos bendruomenių funkcijos

1.3 Socialinio pasitikėjimo įtaka bendruomeniškumui

2. VEIKLOS MATAVIMAS VIEŠAJAME SEKTORIUJE

2.1 Veiklos matavimas savivaldybėse

2.2 Veiklos matavimo savivaldybėse veiksniai ir motyvai

2.3 Bendruomeniškumo (indekso) matavimas savivaldybėse

3. DARBO METODAI IR ATLIKTO EMPIRINIO TYRIMO ANALIZĖ

3.1 Darbo metodai

3.2 Tyrimo rezultatai

IŠVADOS

REKOMENDACIJOS

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

SANTRAUKA

SUMMARY

PRIEDAI

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Bendruomenės samprata.....	
---------------------------------------	--

Paveikslų sąrašas

1 pav. Darbo problema, objektas ir dalykas.....	
2 pav. Bendruomenės koncepto analizė skirtingų požiūrių aspektais.....	
3 pav. 1 klausimo įvertinimas.....	
4 pav. 2 klausimo įvertinimas.....	
5 pav. 4 klausimo įvertinimas.....	
6 pav. 6 klausimo įvertinimas.....	
7 pav. 7 klausimo įvertinimas.....	
8 pav. 8 klausimo įvertinimas.....	
9 pav. 9 klausimo įvertinimas.....	
10 pav. Idealojo ir Darbėnų seniūnijos bendruomeniškumo lygio palyginimas.....	

Priedų sąrašas

- 1 priedas.** Seniūnijos bendruomeniškumo lygio indeksas.....
- 2 priedas.** Kretingos rajono savivaldybės administracijos Darbėnų seniūnijos vietos bendruomenių tarybos asmenys dalyvaujantys susirinkime.....
- 3 priedas.** Vietos bendruomenių tarybos susirinkimo protokolas.....

IVADAS

Siekiant pagrįsti bendruomeniškumo indekso matavimo savivaldybėje temos aktualumą, visų pirma reikšminga išanalizuoti esmines šios temos sąvokas. **Bendruomeniškumo** konceptas yra analizuojamas įvairiais aspektais, ko pasekoje, nėra vieno visa apimančio apibrėžimo. Jį apibūdina tokie kriterijai, kaip santykis tarp piliečio ir valdžios, pačio individo savęs identifikavimas ir priskirimas prie platesnės visuomenės, veiklos, jos pobūdis pačioje bendruomenėje, bendruomenės narių stiprus tarpusavio priklausomybės jausmas ir įsipareigojimas (atsakomybės suvokimas) pačiai bendruomenei.

Atsižvelgiant į išvardintus galimus bendruomeniškumo analizės aspektus, svarbu paminėti jog ir pati **bendruomenė** dėl savo apibrėžties įvairovės gali būti tyrinėjama įvairiais skerspjūviais. Baigiamojo darbo tema susiaurina bendruomenės sampratą iki teritorinio aspekto. Tai leidžia bendruomenės sampratą formuoti, kaip žmonių grupę, kuri gyvena ir sąveikauja, dalyvauja konkrečioje teritorijoje ir turi bendrus interesus.

Šiuo atžvilgiu svarbų vaidmenį plėtojant bendruomeniškumą, vaidina **savivaldybės**, kurios sutelkia tam tikrais bendrais požymiais pasižyminčius individus į visumą teritoriniu požiūriu ir iškelia bendras problemas ir siekius. Atsižvelgiant į nuolat besikeičianti bendruomenės narių gyvenimo būdą, naujų technologijų vystymosi spartą ir įtaką gyvenimo stiliui, kokybei ir pan., bendruomenių gyvenimas nuolat kinta, todėl tikėtina, kad taip pat keičiasi jų bendruomeniškumo lygis. Bendruomeniškumo lygio identifikavimui gali pasitarnauti **bendruomeniškumo indekso matavimas**. Indekso – skaitinio rodiklio galima išmatuoti savivaldybių bendruomeniškumą, kokiais kriterijais ir vertybėmis jis yra vertinamas.

Temos aktualumas. Bendruomeniškumo lygio arba indekso nustatymas yra aktualus visų pirma savivaldybės institucijos įvairių padalinių specialistams, nes gali parodyti bendruomeniškumo formavimo komponentus, ko pasekoje tai gali padėti padėti kurti projektus, išskirti labiausiai finansuotinas sritis, kurti papildomas struktūras dėl bendruomeniškumą sąlygojančių veiksnių plėtojimo.

Savivaldybės tarybai, nes gali padėti formuoti posėdžių darbotvarkę, įtraukiant klausimus, susijusius su bendruomeniškumo kūrimu.

NVO, nes parodytų tobulino srytis, egzistuojančias problemas, ko pasekoje NVO formuotų tikslingas iniciatyvas skatinant bendruomeniškumą bei įgalintų efektyviau dirbti. Taip pat NVO galėtų susidaryti aiškų vaizdą apie savo rėmėjus ir palaikytojus iš bendruomenių tarpo.

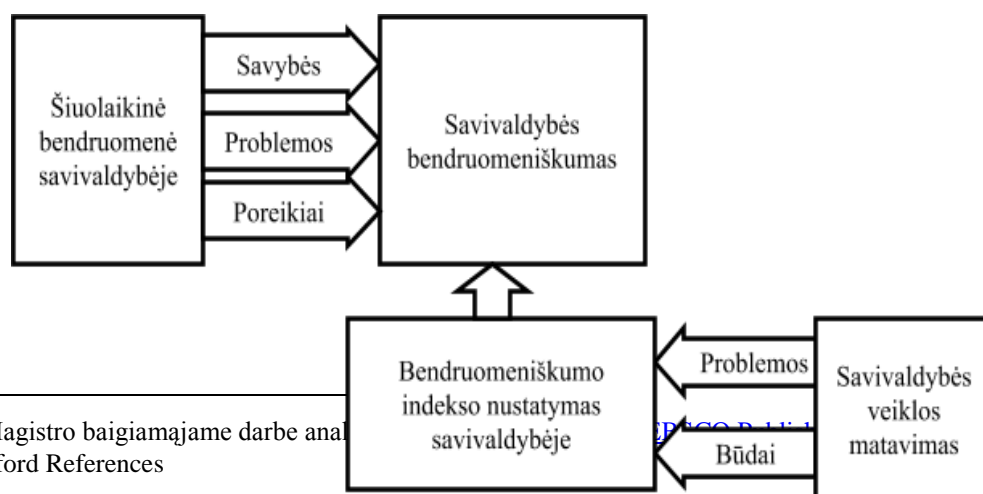
Piliečiams, nes dėka šio darbo jie gali save identifikuoti, suvokti savo bendruomeniškumo stiprumą. Kartu tyrimas jiems parodytų, kad jų dalyvavimas bendroje veikloje, interesų derinimas yra svarbus veiksnys kuriant darnią visuomeninę aplinką, formuojant bendruomeniškumo vertybę.

Darbo naujumas¹. Bendruomeniškumas daugelyje mokslinių darbų yra analizuojamos biologijos (sąveika tarp įvairių rūšių individų), psichologijos (kaip medicinos) srityse, tuo tarpu socialiuose tyrimuose šis reiškinys yra menkai išanalizuotas. Lietuvoje didelį indėlį į bendruomeniškumo matavimą įnešė S. Nefas (2010, 2012), kuris parengė bendruomeniškumo indekso matavimo metodiką. Kiti autoriai, pavyzdžiui, S. Puškorius (2010) analizavo audito ir veiklos matavimą, T. Sudnickas (2008) dėmesį skyrė veiklos matavimo viešajame ir privačiajame sektoriuose skirtumams analizuoti. R. Klovienė ir L. Valackienė (2013) analizavo veiklos matavimą savivaldybių lygmenyje. Bendruomeniškumo ir viešosios sektoriaus veiklos matavimo tema tarp užsienio autorių taip pat labai populiari. Išskirtinti ir šiam darbu buvo naudingi T. Mannarini et al. (2014), B. Veledar et al. (2014), Ch. Liang Lin, L. Tan (2014), J. Kondrasuk (2011), M. Grau (2008).

Darbe yra iškeliama tokia mokslinė **problema**: kokią naudą bendruomeniškumo indekso matavimas teikia savivaldybei?

Darbo objektas – savivaldybės bendruomeniškumas.

Darbo dalykas – bendruomeniškumo indekso nustatymas

¹ Magistro baigiamajame darbe anal...
Oxford References

1 pav. *Darbo problema, objektas ir dalykas*

Sudaryta darbo autorės

Darbo tikslas – išanalizavus bendruomeniškumo sampratą savivaldybės ir jos vertybių funkcionavimo kontekste, nustatyti bendruomeniškumo indeksą Darbėnų seniūnijoje.

Šio darbo tikslui realizuoti buvo išskirti **darbo uždaviniai**:

1. Išanalizuoti savivaldybės ir bendruomeniškumo, kaip demokratinės vertybės santykį.
2. Pateikti bendruomenės ir bendruomeniškumo, vietos bendruomeniškumo sąvokų sampratų analizę
3. Atskleisti veikos matavimo viešajame sektoriuje ypatumus, išskiriant matavimo reikšmę, veiksnius ir motyvus savivaldybės lygmenyje.
4. Aptarti bendruomeniškumo indekso matavimo savivaldybėje charakteristiką.
5. Atlikti bendruomeniškumo indekso matavimo Darbėnų seniūnijoje empirinį tyrimą.

Darbo paradigma: Šiame darbe yra remiamasi Naujojo viešojo valdymo paradigma. Daug dėmesio susilaukusi Naujosios viešosios vadybos doktrina nepateisino savo lūkesčių ir susilaukė nemažai kritikos. Dažniausia problema, su kuria susiduria valstybės diegdamos Naujosios viešosios vadybos bruožus viešajame sektoriuje yra atskaitomybės, atskaitingumo problema. galima teigti, jog iš šitos pozicijos žiūrint naujoji viešoji vadyba viešajame sektoriuje yra nemenka grėsmė demokratijai, demokratinėms vertybėms. Kaip alternatyva Naujajai viešajai vadybai iškyla nemažai prieštarų diskusijų sukėlęs Naujasis viešasis valdymas, akcentuojantis legitimumo (valstybė), ekonomikos (verslas) ir bendrojo gėrio (piliečių poreikiai) vienovę, taip užtikrinant socialinę darną. Kaip teigia A. Guogis, „Naujasis viešasis valdymas – tai viešojo administravimo modelis su šiek tiek kitose vietose sudėliotais akcentais, su platesniu piliečių dalyvavimu valdyme, korupcijos apribojimu, policentrinės demokratijos, skaidrumo, atsakomybės ir kitų moralinių-etinių savybių išskėlimu, geru tarpinstituciniu bendradarbiavimu bei aktyvia nevyriausybinų organizacijų veiklą“ (Guogis, 2010, p.142) Šie Naujojo viešojo valdymo kompoziciniai elementai atitinka bendruomeniškumo skatinimo idėja ir

bendruomeniškumo kaip vertybės puoselėjimą. Remiantis šia doktrina formuojamas darbo paradigmatis pagrindimas.

Darbo uždaviniams įgyvendinti naudojami *darbo metodai*:

- Mokslinės literatūros analizė ir apibendrinimas.
- Lyginimo metodas
- Apklausos metodas
- Logografinis metodas

Šis darbas yra sudarytas iš **trijų struktūrinių dalių**. Pirmojoje dalyje aptariamas savivaldybės ir bendruomeniškumo vertybės santykis. Antra dalis skirta viešojo sektoriaus veiklos matavimo teorinei analizei. Trečioje dalyje pateikiami empirinio tyrimo rezultatai. Darbo pabaigoje pateikiamos darbo išvados ir rekomendacijos, literatūra ir priedai.

Pagrindinės darbo sąvokos:

Bendruomenė - vietos, darbo, veiklos, tikybos ar kitais santykiais susijęs kolektyvas (Dabartinės lietuvių kalbos žodynas)

Indeksas – skaitinis rodiklis (Dabartinės lietuvių kalbos žodynas).

Bendruomeniškumas - įsitikinimas, jog kiekvienas žmogus yra atsakingas už savo veiksmus ir savo pasirinkimus toje bendruomenėje, kurioje jis gyvena (Etzioni, 1995).

Vietos bendruomeniškumas - koncepcija, paremta prielaida, kad aplinka yra vertinama kaip simbolinė kategorija, kuri veikia žmonių suvokimą ir savęs apibūdinimą, taip pat fiksuoja procesą per kurį vietos dalis tampa žmogaus įvaizdžio dalimi. Apima psichologines, socialines, fizines ir emocines savęs ir vietos savybes (Hernandez, Hidalgo, Laplace ir Hess, 2007).

Bendrijos bendruomeniškumas - apima ne identifikavimą tarp socialinių ir kultūrinių bendruomenės dimensijų, tačiau tai yra konstruktas kuris apima šešis pagrindinius komponentus (Vieta, Išskirtinumas, Nustatymas, Orientacija, Kokybės bendruomenės gyvenime ir bendrijos funkcionalumo vertinimas) (Obst. White, 2005).

1. SAVIVALDYBĖS IR BENDRUOMENIŠKUMO VERTYBĖS SANTYKIS

Viešojo sektoriaus veiklos vertinimas jau nebegali būti analizuojamas išimtinai Naujosios viešosios vadybos ekonomine ir racionalumo priegomis paremtais principais. Šio darbo tikslas nėra sukritikuoti Naująją viešąją vadybą, ji šiame kontekste pasitarnauja kaip atspirties taškas Naujojo viešojo valdymo paradigmos pagrindimui, kuris įgalina įvertinti socialinio teisingumo, demokratijos raišką viešojo sektoriaus veikloje. Naujasis viešasis valdymas iškelia ne formalios, o realios savivaldos idėją, kur bendruomenės nariai patys prisidėtų prie savo gerovės. Sekančiame poskyriuje išanalizuotas savivaldybės ir demokratiškos vertybių santykis.

1.1 Savivaldybė ir demokratiškos vertybių funkcionavimas

Kiekvienos valstybės, politika atspindi jos siekiamuose tiksluose, kurie įgyvendinami per politinius procesus ir konkrečius sprendimus. Vertybės – tai žmogiškojo mąstymo matas, juo remdamiesi žmonės priima sprendimus, vertina įvykius. Kartu vertybės – tai pageidautini tikslai, gyvenimo principai (Muntianas, 2007, p. 99). Svarbiausiu valstybės nacionaliniu interesu galima laikyti demokratinės ir teisinės valstybės, atviros, visapusiškai saugios, aprūpintos ir išsilavinusios, o trumpai sakant – pilietinės visuomenės, kuri yra demokratijos pagrindas, sukūrimu. Būtent šie tikslai turėtų būti principiniai valstybės strateginės raidos orientyrai.

Kalbant apie savivaldybes, tai jos tampa vietos demokratijos funkcionavimo objektu. Demokratijos suvokimas gerės jei demokratijos funkcionavimas bus matomas konkrečioje visuomenės gyvenimo ar veiklos sferoje – savivaldybėje. „Demokratija klesti tada, kada eiliniai žmonės turi galimybes aktyviai dalyvauti svarstymuose, siekdami organizacijos autonomiškumo, formuojant visuomeninio gyvenimo darbotvarkę. Svarbu, kaip aktyviai tokios galimybės išnaudojamos (Nefas, 2012, p. 841). „Gyventojų aktyvumas politiniame gyvenime yra vienas iš svarbiausių demokratinės valstybės bei laisvos ir atviros visuomenės požymių (NVO informacijos ir paramos centras, 2012, p. 3). Piliečių dalyvavimo savivaldos lygmenyje sąvoka

tampa vis aktualesnė, nes kiekvienoje demokratinės vertybės puoselėjančioje valstybėje visuomenės narių įtraukimas į politinius procesus yra demokratinės visuomenės varomoji jėga.

Žinoma, negalima laukti, kad dauguma pačiu aktyviausiu būdu dalyvaus minėtuose procesuose, kadangi tai idealus modelis, bet kaip ir visi nepasiekiami idealai jis nurodo orientyrą ir visada naudinga pažiūrėti, kiek visuomenės elgesys artimas idealui (Crouch, 2010, p. 17-18, cit. pagal Nefas, 2012). Todėl kiekvienoje demokratinėje šalyje skatinamas visuomenės narių tiesioginis įtraukimas į sprendimų priėmimo procesus, nes valdžios institucijų ir piliečių dialogas ir partnerystė rengiant sprendimus yra pilietinės ir demokratinės visuomenės plėtros pagrindas. Gyventojų referendumai, konsultacijos, apklausos, piliečių komitetai, asamblėjos, peticijos – tai vis didėjanti „dalyvavimo“ terminų ir būdų įvairovė visose Europos šalyse.

Apie piliečių dalyvavimą valdymo procese kalba ir kiti autoriai, kurie piliečių dalyvavimą įvardija, kaip ypač svarbų dalyką. Teigiama, jog: „demokratinei visuomenei reikia, kad žmonės turėtų demokratinį charakterį, o dalyvavimą skatinanti aplinka padėtų tą charakterį tobulinti.“ (Petkūnienė ir kt., 2007, p. 234). Valstybės valdymo procese piliečių dalyvavimas yra: „esminė demokratijos funkcionavimo ir stabilumo užtikrinimo sąlyga (Imbrasaitė, 2011, p. 11). Akivaizdu, kad piliečių aktyvumas ir visuomeniškumas, visų pirma, yra reikšmingas demokratijos plėtotei valstybėje.

Šią mintį atspindi ir Lietuvos viešojo administravimo tobulinimo programą (2004). Kiekvienoje demokratinėje šalyje turi būti skatinamas visuomenės narių tiesioginis įtraukimas į savivaldos veiklos procesus, nes valdžios institucijų ir piliečių dialogas bei partnerystė, rengiant sprendimus yra pilietinės ir demokratinės visuomenės plėtros pagrindas. Lietuvos viešojo administravimo tobulinimo programos (2004) pagrindinis tikslas yra visuomenės poreikių patenkinimas, akcentuojama, jog tai pasiekama tik: „... didinant viešojo valdymo procesų atvirumą ir skatinant visuomenę aktyviai juose dalyvauti...“ (Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2004). Pastaroji programa identifikuoja problemas, susijusias su pasyviu piliečių dalyvavimu, todėl Lietuvoje vis dažniau gvildinama aktyvios pilietinės visuomenės, kaip efektyvios demokratijos pagrindo, tema. Lietuvoje brandžios pilietinės visuomenės formavimasis patiria stagnaciją. Nepaisant pilietiškai aktyvios visuomenės svarbos, pilietinės galios indeksas Lietuvoje yra žemas. Pilietinės visuomenės instituto atlikto tyrimo duomenimis 2010-ųjų

Lietuvos visuomenės pilietinės galios (PGI) indeksas² – 35,5 iš 100 galimų (Pilietinės visuomenės institutas, 2011) Tai rodo, kad šalies gyventojų pilietinis pajėgumas yra menkas.

Remiantis Naujojo viešojo valdymo idėjomis, kurios aktualizuoja vietos valdymo svarbą, demokratijos principo įgyvendinimo ir pilietinės visuomenės pagrindas yra vietos bendruomenės. „Aktyvi nevyriausybių organizacijų ir bendruomenių veikla yra pilietinės visuomenės veiklos garantas, ji neleidžia įsigalėti oligopoliniams ir monopoliniams dariniams tiek ekonomikoje, tiek politikoje ir valdyme, tiek kultūroje“ (Guogis, 2013). Demokratinė valstybė ir visuomenė yra stipri ten, kur stiprus bendruomeniškumas, bendruomenė. Pati demokratinė valdžia skelbia, kad jos veikla orientuota tenkinti visuomenės daugumos valią, pripažinti piliečių lygiateisiškumą ir laisvę. Būtent, savivaldybė yra tas objektas, kuris privalo prisidėti prie bendruomeninių iniciatyvų skatinimo. Bendruomeninės vertybės puoselėtojai turi būti savivaldybės politikai, administracijos darbuotojai bei aktyvūs piliečiai. Taigi darbo autorės manymu, tikroji savivalda prasideda ten, kur bendruomenė, geriausiai matydama savo problemas ir poreikius, imasi tvarkyti vietos reikalus, daro poveikį administraciniam valdymui bei sprendimų priėmimui „iš viršaus“. Ši idėja kol kas galima sakyti skamba iš dalies teoriškai, nes kaip jau buvo minėta anksčiau egzistuoja nemaža aktyvaus dalyvavimo valdymo procesuose problemų. Tačiau nuolatinis valdžios institucijų vertinimas, piliečių įtraukimas į tuos pačius vertinimo procesus galimai pakeltų bendruomeniškumo, priklausymo bendruomenei, kartu suvokiant ir atsakomybę prieš ją jausmus. Šie visi procesai galiausiai paskatintų viešojo sektoriaus veiklos vertinimą grįsti ne tik ekonomiškumo kategorijom, kurios neatitinka naujos valdysenos (arba naujojo viešojo valdymo) idėjas.

Yra nemažai būdų įvertinti demokratiškumo procesus šalyje. Vietos demokratijos raiškai ir piliečių dalyvavimo Lietuvos savivaldybėse situacijai ištirti yra atliekami periodiniai *Vietos demokratijos* tyrimai. Remiantis šio tyrimo klausimynų, galima įvardinti savivaldybių paramos formas ir kitus aspektus susijusius su piliečių aktyvumo iniciatyvos skatinimu. Savivaldybės tokias iniciatyvas gali remti finansiškai, organizuoja mokymus, kaip skatinti piliečių aktyvumą, pritaikyti infrastruktūrą (skirti patalpas), nuolatos palaikyti piliečių iniciatyvais įvairiais paskatinimais. (Nefas, 2011, p. 846). Geresni sprendimai savivaldybės Taryboje priimami, jei yra prisimenami ir įgyvendinami politinės bendruomenės kaip politinės partijos programos

² Pilietinės galios (PGI) indeksas rodo, kaip kinta visuomenės pilietinės galios: ar jos auga žmonėms įgyjant vis daugiau demokratinės patirties ir įgūdžių, ar mažėja stiprėjant politiniam susvetimėjimui.

principai miestui, bei siekiama teikti efektyvias paslaugas gyventojams prisimenant, kad vietos valdžia yra paslaugų organizacija, kuri turi atstovauti viešąjį interesą.

Taigi, bet kurios valstybės demokratinių vertybių užtikrinimo garantas yra stiprios savivaldybės, kurių stiprybę lemia būtent bendruomenių raiškos laipsnis. Todėl tikras savivaldos plėtojimas yra bendruomeniškumo, kaip vertybės plėtojimas. Tai atitinka Naujojo viešojo valdymo principus, dėl demokratinių vertybių, piliečių aktyvaus dalyvavimo viešosios politikos formavimo procese idėjų. Siekiant suvokti, kas yra bendruomenės bei ką galime laikyti bendruomeniškumo vertybe, sekančiame poskyriuje aptariama bendruomenės ir bendruomeniškumo samprata. Šių sampratų analizė padės identifikuoti bendruomeniškumo charakteristikas, kurios gali pasitarnauti formuojant veiklos matavimo modelius tapdamos reikiamais kokybiniais matavimo rodikliais/priemonėmis.

1.2 Bendruomenės ir bendruomeniškumo samprata

Socialiniuose moksluose nėra vieningos nuomonės dėl bendruomenės sampratos. Bendruomenė – tai gana aptakus terminas, kuris įvairių žmonių gali būti suprantamas skirtingai (Nikartas, 2011, p. 64). Mokslinėje literatūroje pateikiama labai daug skirtingų bendruomenės apibrėžimų. Jų turinys iš esmės priklauso nuo konkretaus mokslinio konteksto, kuriame bendruomenė yra nagrinėjama (Nikartas, 2011, p. 65; Leliūgienė I. ir kt. 2011, p. 1283, Donskis L., 2005, p. 15). Įvairiopa sąvokos „bendruomenė“ traktavimas sietinas su didžiuliu jos turinio prasminiu krūviu, kuris susikaupė europinėje kultūroje ilgus amžius vartojant bendruomenės terminą (Nefas, 2007, p. 74)

Lietuvos viešajame gyvenime pasireiškiantys bendruomeniškumo veikimo momentai mokslininkų, politikų, aktyvių piliečių dažniausiai įvardijami bendruomenės sąvoka. Lentelėje 1 atrastos bendruomenės sąvokos sampratos.

1 lentelė. Bendruomenės samprata

Šaltinis	Apibrėžimas
Leonavičius, 1993, p. 24	Bendruomenę apibūdina kaip kolektyvinio bendravimo formą siekiant bendro tikslo.
Zeigler, 1993, p.11	Bendruomenės – grupės, kuriomis individai priklauso, turi pareigų ir įsipareigojimų

Būdvytis, 1994, p. 28	Bendruomenė yra žmonių grupė, kurią jungia tam tikros bendros vertybės, taip pat bendruomenė yra sujungta vieningomis įstaigomis, tarnybomis, bendrais interesais ar geografinė padėtimi.
Šlapkauskas, 2000, p 30	Bendruomenė yra pirminė socialinės organizacijos forma, kuri yra sukurta giminystės ryšių pagrindu ir gali būti apibūdinama kaip susieta betarpišku santykiu tipu.
Sutton, 1999, p. 156	Bendruomenė toje vietoje gyvenančių žmonių grupė, religinę ar kitokios tapatybės vienijamą žmonių grupę
Baršauskienė ir kt. 2001, 156	Bendruomenė – tai geografinė teritorija su panašiomis politinėmis-teisinėmis sistemomis; socialinio prasmingumo tam tikrų santykių, tradicijų, normų ir elgesio sferoje forma; struktūra bendroms problemoms spręsti bei siekti bendrų tikslų.
Laurinavičius, 2001, p. 7	Bendruomenės – tai grupės, kurioms individai priklauso, turi pareigų ir įsipareigojimų.
Augustaitis, 2002	Bendruomenė – žmonių grupė, turinti bendrų interesų ir gyvenanti bendroje teritorijoje (mieste ar gyvenvietėje), kartais vartojama įvardyti patį miestą, gyvenvietę ar regioną, o kartais vartojama įvardyti bendrų pomėgių ar interesų turinčių žmonių grupę.
Indrašienė, 2004, p. 109	Bendruomenė - tai socialinė sistema, turinti savo struktūrą, funkcionavimo būdą ir istoriją. Tai organizuotas politinis ar socialinis darinys, toje vietoje gyvenančių žmonių grupė, religinės ar kitokios tapatybės vienijamų žmonių grupė.
Leliūginė, ir kt. 2011, p. 1293	Bendruomenė – susideda iš asmenų, esančių socialinėje sąveikoje tam tikroje geografinėje vietoje ir turinčių vieną ar daugiau bendrų ryšių, – jungiasi su kitomis bendruomenėmis per kultūrą ir įsitikinimų sistemas,

interesus, bendrą veiklą.

Sudaryta autorės pagal Leonavičius, 1993, p. 24; Zeigler, 1993, p.11; Būdvytis, 1994, p. 28; Šlapkauskas, 2000, p 30; Sutton, 1999, p. 156; Baršauskienė ir kt. 2001, 156; Laurinavičius, 2001, p. 7; Augustaitis, 2002; Indrašienė, 2004, p. 109; Leliūginė, ir kt. 2011, p. 1293

Kaip matome iš pateiktos apžvalgos, galima nurodyti, kad autoriai nesistengia tiksliai apibrėžti bendrijos apibrėžimo. Nepaisant to, kad apibrėžimai iš pirmo žvilgsnio atrodo skirtingi, tačiau juose visuose pateikti panašūs bendruomeniškumą apibūdinantys aspektai: žmonių grupė, interesai, teritorija. Akcentuojamas bendruomenės sukūrimas remiantis konkrečiais interesais.

Pasak A. Juodeikaitės (2009) bendruomenė moksliniuose darbuose nagrinėjama plačiąja (tauta, visuomenė, regionas ir pan.) ir siaurąja („šeima be sienų“, gatvė, kvartalas, teritorinė bendruomenė ir pan.) prasme (Juodeikaitė, 2009 p. 40).

Išsamią bendruomenės plačiąją prasme analizę atliko G. Kvieskienė (2005) Pasak autorės, „bendruomenė plačiąja prasme – tam tikra žmonių grupė, kuri siekia bendro tikslo. Šis tikslas, ypač artimiausiose bendruomenėse, glaudžiai susipina su šeimos gyvenimu, nes yra susijęs su bendromis nuostatomis, gerovės kūrimu, savitarpio pagalba ir pan. Socialiniuose moksluose bendruomenė suprantama kaip tapatybės ir bendrumo jausmas, kuris atsiranda priklausant tam tikrai vietai, organizacijai ar socialinei grupei. Mokslininkė pabrėžia, kad bendruomenei būdingas socialinis bendradarbiavimas, kuris sukelia bendrumo ir bendruomeniškumo jausmus“ (Kvieskienė, 2005, p. 104).

Mokslinėje literatūroje analizuojant bendruomenę galima remtis keliais požiūriais: struktūriniu, socialiniu-psichologiniu, žmonių ir teritorijos, veiklos procesų, socialinės sistemos funkcionalumo.

2 pav. **Bendruomenės koncepto analizė skirtingų požiūrių aspektais**

Sudaryta darbo autorės, pagal G. Kvieskienė, 2005, p. 105

Sociologas G. Hilleris (cit, pagal Nikartras, 2011, p. 65), išnagrinėjęs dažniausiai vartojamus bendruomenių apibrėžimus socialinių mokslų srityje, teigia, kad nors yra kai kurių nedidelių turinio ir prasmės skirtumų, 73,3 proc. visų apibrėžimų pagrindiniai bendruomenės požymiai yra šie: (1) socialinė sąveika, (2) gyvenamoji teritorija ir (3) bendras ryšys (arba ryšiai).

Apžvelgus įvairių autorių mintis dėl bendruomenės sampratos galima teigti, kad bendruomenės koncepciją galima sudėti iš keletos aspektų ir jų sąveikos: geografinė aplinka, narių tarpusavio santykiai, panašios vertybės, nuostatos, interesai ir bendri tikslai. Bendruomenės narius sieja ilgalaikiai santykiai, užtikrinantys socialinį saugumą, bendras pareigos jausmas ir bendri įsitikinimai. Šie sąvokos elementai, kad ir ne visi tačiau būtini analizuojant vieną ar kitą socialinį reiškinių per bendruomenės (analizę.)

Bendruomenės analizė yra neatskiriamo nuo bendruomeniškumo suvokimo, dėl kurio apibrėžimo taip pa kyla įvairių diskusijų.

Nors bendruomeniškumo samprata yra plačiai analizuojama įvairiose perspektyvose, tačiau „būvimas dalimi“ yra sudėtingas reiškinys, kuris apima bendruomenės jausmą, kurį sudaro skirtingų grupių skaičius, kurių kiekviena yra susidariusi vidinės dinamikos ir išorės sąveikos principu. Tiksliau apibrėžiant bendruomeniškumą, jis fiksuoja **emocines jungtis** ir **ryšius** su bendruomene, kurie yra pagrįsti narystės principu siekiant puoselėti bendros sistemos interesus, poreikius, išteklius ir siekius (Mannarini et al., 2014, p. 24).

R. B. Denhardt nurodo, kad „bendruomeniškumą formuoja keli aspektai: tarp piliečių ir jų valdžios **turi egzistuoti aktyvi sąveika, sistema**, kuri atkreipia dėmesį į piliečių poreikius, jų interesus ir kartu teikia patirties, kuri geriau paruošia tuos piliečius veikti didesneje politinėje

sistemoje. Šeimos, darbo grupės, bažnyčia, piliečių asociacijos, kaimynijos, savanoriškos organizacijos, netgi sporto grupės užmezga ryšius tarp individo ir platesnės visuomenės“ (Denhardt 2001, p. 248).

Bendruomeninio judėjimu šalininku laikomas A. Etzioni bendruomeniškumo sampratą sieja ne su ryšiais ar sąveika, bet su atsakomybe ir žmonių poelgiais. Autoriaus apibrėžia bendruomeniškumą, „kaip įsitikinimą, jog kiekvienas žmogus yra **atsakingas** už savo **veiksmus** ir savo pasirinkimus toje bendruomenėje, kurioje jis gyvena“ (Etzioni 1995, p. 23). Kitaip tariant, mokslininkas bendruomeniškumą apibūdindamas pagal tris požymius:

- „emocinių ryšių, susikertančių ir vienas kitą sustiprinančių, tinklas;
- ištikimybė bendroms vertybėms, normoms ir prasmei;
- gana aukštas atsakomybės lygis“ (Pilipavičius, 2008, p. 49).

Įsipareigojimo ir priklausomybės jausmus, kaip bendruomeniškumo vertybės dedamąsias akcentuoja McMillan et.al (1986). Mokslininkų teigimu, bendruomeniškumas: „tai narių jausmas, kad jie **priklauso** ir kad jie yra svarbūs vienas kitam ir grupei ir jų bendras įsitikinimas, kad **per jų įsipareigojimą** būti kartu bus patenkinti jų poreikiai (McMillan et.al, 1986, p. 10).

Bendruomeniškumas pats sau savaime neegzistuoja. Jis bendruomenėse gali būti tiek stipriau, tiek silpniau išreikštas. Pasak R. Grigo, gilesnis supratimas, bendruomenė sąmonė neatsiranda iš niekur. Ji prasideda nuo bendruomeniškumo jausmo, ir šis jausmas turi būti stiprinamas bendruomeniškais darbais. Kuo daugiau žmonių įsitrauks į bendruomenės kūrimą, tuo labiau stiprės bendruomeniška dvasia (Grigas, 2007).

Apibendrinant bendruomeniškumo sampratą, galima teigti, kad mokslinėje analizėje yra siūlomas ne vienas apibrėžimas, tačiau šio darbo autorės nuomone, bendruomeniškumas gali būti apibrėžiamas kaip bendruomenės jausmo koncepcija, kuri apima moralinį bendruomenės gyvenimą, kuris turėtų būti vertinamas tiek fiziniu tiek prasmingų socialinių santykių sąsajomis. Socialiniai ir fiziniai matmenys bendruomenėje yra tarpusavyje susiję, kadangi vieta atstovauja erdvę, kurioje yra plėtojami svarbūs socialiniai santykiai ir mainai. Todėl ši bendruomeniškumo koncepcija yra paremta keturiais pagrindiniais komponentais: narystę, įtaką, integraciją ir poreikių tenkinimą ir dalijimąsi emociniu ryšiu.

Galiausiai, iš to, kas pasakyta galima teigti, jog bendruomenė – socialinis darinys, "nešantis" teigiamą krūvį vietos valdžios lygmenyje. Sekančiame poskyriuje dėmesys

koncentruojamas į vietos bendruomeniškumo ir vietos bendruomenių funkcijų teorinę analizę. Bendruomenių funkcijų analizė reikšminga, nes nustato valdžios ir visuomenės vaidmenis. Naujasis viešasis valdymas šiek tiek perdėlioja vaidmenų pasiskirstymą – iš valdžios būtina reikalauti „kitokių, labiau apribotų ir sutelktų veiksmų, kurie leistų piliečiams ir bendruomenėms tinkamai spręsti savo problemas, o ne žiūrėti į jas kaip į klientus, kurie nuolatos yra priklausomi nuo biurokratijos“ (Obrascovas, Savas, 2007, p. 190). Taigi, toliau išanalizuotos bendruomenių, kaip aktyvių veikėjų politikos formavimo, vietos bendruomenės gerovės kūrimo procese funkcijos.

1.2.1 Vietos bendruomeniškumas ir vietos bendruomenių funkcijos

Vietos bendruomeniškumas yra koncepcija, kuri paremta prielaida, kad aplinka yra vertinama kaip simbolinė kategorija, kuri veikia žmonių suvokimą ir savęs apibūdinimą, taip pat fiksuoja procesą per kurį vietos dalis tampa žmogaus įvaizdžio dalimi. Apibrėždami su vieta susijusią bendruomenę, mokslininkai (Jonutytė, 2007; Dobranskienė, 2004; Štuopytė, 2002; Baršauskienė ir Leliūgienė, 2001; Chaskin, 2001; Ronnby, 1995) vartoja įvairias sąvokas: teritorinė bendruomenė, vietos bendruomenė, kaimynystės bendruomenė (Leliūgienė ir kt., 2011, p. 1288).

„Vietos bendruomenė įvardijama kaip grupė žmonių, gyvenančių apibrėžtoje teritorijoje, susijusių bendru interesu ir vidiniu jausmu, jog jie priklauso tai pačiai žmonių grupei. Taigi, apibrėžiant vietos bendruomenę nurodomos šios pagrindinės charakteristikos: teritorinė priklausomybė ir tarpusavio ryšys“ (Leliūgienė ir kt., 2011, p. 1289).

S. Nefas ir kt. (2011) pateikdami vietos bendruomenės apibrėžimą, „visų pirmą pabrėžia jausmo svarbą, nes tai padeda atskirti bendruomenę nuo bendrijos. Antra, apibūdinami vietos bendruomenę, yra bendri interesai. Tada aiškėja, kad bendruomenė yra žmonių grupė, kurios narius jungia bendras interesus ir vidinis jausmas, jog jie priklauso tai žmonių grupei, tačiau ne bet kur, t.y. neapčiuopiamojoje erdvėje, o tam tikroje teritorijoje. Čia jau trečias svarbus komponentas – lokalizacijos, požymis, padedantis vietos bendruomenę suprasti kaip grupę žmonių, jog jie priklauso tai pačiai grupei“ (Nefas ir kt., 2011, p. 151). Taigi, vietos bendruomenė - žmonės gyvenantys apibrėžtoje teritorijoje, kurioje juos sieja socialiniai

tarpusavio ryšiai ir organizacijų infrastruktūra, o taip pat bendri interesai ir vidinis jausmas, jog jie priklauso tai pačiai žmonių grupei.

S. Nefas (2008) taip pat išskiria ir funkcionalios vietos bendruomenės sąvoką. „Funkcionalios vietos bendruomenė - grupė žmonių, gyvenančių apibrėžtoje teritorijoje ir atliekančių tam tikrus veiksmus tos vietos labui, dėl ko atsiranda bendri interesai ir vidinis jausmas, jog jie priklauso tai pačiai žmonių grupei.“ Mokslininkas teigia, jog funkcionalios vietos bendruomenės sąvoka susideda iš keletos kriterijų, kaip lyderio, aktyvios piliečių grupės (formaliąja prasme tai būtų bendruomenės centras), kuri sistemingai renkasi ir susirinkimus ir formuluoja bendruomenės poreikius, turi veikti nors viena nevyriausybinė organizacija, puoselėjas dvasinės vertybės, etnokultūra. Tokioje vietos bendruomenėje turi būti sukurtos tokios sąlygos, kurios padėtų bendruomenės nariams tobulėti, vyktų sąveika ir, galiausiai, turi būti realizuojami demokratijos principai (Nefas, 2008, p. 99).

S. Nefas (2009), pasiremdamas Putnam, (2001) idėjomis, „atkreipia dėmesį, kad tai, kas vadinama funkcionalia vietos bendruomene, Vakarų šalyse vadinama *pilietine bendruomene* ir apibrėžiama, kad jai būdingas piliečių dalyvavimas viešuose reikaluose, o jų tarpusavio ryšiai grindžiami horizontaliais tarpusavio ir bendravimo santykiais, kurie remiasi vienas kito gerbimu ir pasitikėjimu net tada, kai požiūriai į pagrindinius dalykus skiriasi arba *kaimynyste* (*angl. neighbourhood*), kuri, pasak Durando (1996), yra teritorija, kurioje gyventojai užima tam tikras gyvenimo erdves; naudojasi tomis pačiomis tarnybomis ir bendro naudojimo įrenginiais, gali dalyvauti toje pačioje veikloje: rūpintis, stengtis išlaikyti ir gerinti materialinius dalykus, sudvasinti bendruomenės gyvenimą, turtinti aplinką, kuriai taip pat reikalingi išsipareigojimai“ (Nefas, 2009 p. 102).

V. Obrascovas ir S.E. Savas (2007) naujojo viešojo valdymo kontekste funkcionalias bendruomenės tapatina *sveikų visuomenių* sąvoka. Sveikų visuomenių tikslas – sukurti puikiai funkcionuojančias piliečių, bet ne klientų bendruomenes (Obrascovas, Savas, 2007, p. 190).

Prezza ir kt. (2008) teigimu, vietos bendruomeniškumas gali būti analizuojamas skirtingose perspektyvose. Viena vertus gali būti nagrinėjamas *individualistiniu* požiūriu, t.y. susijęs su savęs realizacija ir plėtra ir kita vertus gali būti analizuojamas *kolektyvinėje* perspektyvoje, apimant socialinės tapatybės procesus. Tačiau taip pat remiantis mokslinėmis išvargomis, tiek bendruomeniškumas, tiek vietos bendruomeniškumas apima tuos pačius kintamuosius, tokius kaip pavyzdžiui gyvenimo vienoje bendruomenėje laiko tarpas (Prezza ir

kt., 2008, p. 321), taip pat gali apimti persikraustymų ir gyvenamosios vietos pakeitimų skaičių, struktūrinius ir funkcinis išteklius, taip pat pasitenkinimą socialiniais santykiais ir dalyvavimą bendroje veikloje (ten pat). Atlikti tyrimai skirti analizuoti bendruomeniškumo ir vietos tapatybės santykius, identifikuoti, kad mažose bendruomenėse yra formuojama teigiama motyvacija išsaugoti arba padidinti bendruomeniškumo jausmą ir socialinį identitetą (Prezza ir kt., 2008, 324).

Vietos bendruomenių gali būti įvairaus dydžio ir net vienu kitose, pvz., seniūnijoje – kelių kaimų bendruomenės ir panašiai, o vietos bendruomenėse funkcionuoja interesų ir institucinės bendruomenės (Nefas, 2011, p. 151)

Pagal bendruomenės ribas, vietos bendruomenės pirmiausiai galima skirstyti į kaimo ir miesto. „Miesto ir kaimo bendruomenės skiriasi bendruomeninio solidarumo ir bendruomeninių ryšių aspektu. Provincijos bendruomenėje ryškus bendruomeninis solidarumas, tačiau jis nėra efektyviai išnaudojamas kolektyviniams veiksams. Tuo tarpu kaimo bendruomenė linkusi į uždaramą, „viešųjų erdvių nefunktionalumą“ (Žiliukaitė ir kt., 2004, p.846).

Aptarus vietos bendruomenės sampratą, tikslingas išsiaiškinti, kokios yra vietos bendruomenės funkcijos. S. Nefas savo darbuose apibrėžia, kas yra funkcionali bendruomenė: „grupė žmonių, gyvenančių apibrėžtoje teritorijoje ir atliekančių tam tikrus veiksmus tos vietos labui, dėl ko atsiranda bendri interesai ir vidinis jausmas, jog jie priklauso tai pačiai žmonių grupei“ (Nefas, 2010, p. 238).

Kalbant apie bendruomenės **funkcijas** ir apskritai, kuom yra naudingos bendruomenės. Galima paminėti, kad bendruomenės gali veikti, kaip tam tikri socialinės kontrolės mechanizmai (Nikartras, 2011, p. 91). Autorius analizuodamas nusikaltimų prevenciją, iškelia bendruomenės vaidmenį. Jo teigimu: „Neformalios socialinės kontrolės prigimtis siejama su bendruomene, kuri tokią kontrolę įgyvendina. Neformali socialinė kontrolė laikoma vienu esminių bendruomeninės nusikalstamumo prevencijos elementų. Ji atspindi bendruomeninės nusikalstamumo prevencijos tikslą – sustiprinti ir pakeisti individualų ir kolektyvinių gyventojų elgesį, kad kurtų ir stiprintų vietinę socialinę aplinką ir neformaliai reguliuotų pati save (socialinės aplinkos savireguliacija), apimdama tiek nusikalstamo, tiek netvarkingo elgesio kontrolę“ (Nikartras, 2011, p. 60- 61).

Instituciniu požiūriu, kalbant apie bendruomeninius centrus, tai yra išskiriamos tokios funkcijos:

- Šviečiamąją

- Kultūrinę
- Sportinę
- Sveikatinamąją
- Socialinę
- Aplinkosauginę
- Ir kitas, aktualias konkrečiai teritorijai (Navickas, 2014).

Urmonienė M. (2004), analizuodama bendruomenės ir jaunimo problemas, teigia jog: „Nūdienos visuomenės nuomone, bene reikšmingiausias bendruomenės privalumas yra tai, kad bendruomenėje žmogus pilniau išgyvena gyvenimo vertę, prasmę, nes daug dažniau jis jaučiasi reikalingas, vienintelis, nepakartojamas“ (Urmonienė, 2004, p. 22).

V. Obrascovas ir S.E. Savas (2007) įvairius bendruomeninius centrus ir NVO vadina „tarpininkaujančiomis institucijomis“, nes jos sušvelnina didelės „bejausmės“ valdžios ir rinkos organizacijų poveikį individui. Jos kaip „maži būriai“, kurie sukuria bendruomenės jausmą, išugdo pilietybės pareigą ir patenkina žmogiškuosius poreikius, atlieka tai, ko nei valstybė, nei rinka negali taip gerai atlikti. Deleguojamos galios padeda atkurti pilietinę visuomenę (Obrascovas, Savas, 2007, p. 190).

Apibendrinant vietos bendruomeniškumą, galima teigti, kad jis yra susijęs su tapatumo jausmu, taip pat fiziniu priklausymu bendruomenėje. Galima teigti, kad minėti procesai veikia bendruomeniškumo jausmą. Šią prielaidą galima patvirtinti tuo, kad vietos bendruomeniškumas turi sąsajas su identifikacija su bendruomene ir gali sukelti nariams sanglaudos jausmą. Akivaizdu, kad nors kažkurie iš šių komponentų identifikuoja pačius bendruomeniškumo koncepcijos komponentus, tačiau vietos bendruomeniškumo ir tapatybės su bendrija koncepcija apima tarpusavio pažinimo ir jausmų vystymosi, bei narystės ir emocinio ryšio konstruktus, kurie yra bendruomeniškumo pagrindas. Jog egzistuoja bendruomeniškumas, kitaip tariant, ar jis yra „gyvas“ galima spręsti pagal bendruomenės funkcijų raišką, pagal bendruomeninių organizacijų skaičių ir vykdomą veiklą, bei vietos valdžios pareigūnų pasitikėjimo laipsnį savo vietos visuomenėmis ir jų įtraukimu į įvairių programų ar strategijų kūrimą.

Bendruomeniškumo teorijos analizėje reikšmingu patampa pasitikėjimo atributas, kuris yra laikomas vienas iš bendruomenių kūrimosi skatinančių veiksnių. Sekančiame poskyriuje siekama atskleisti socialinio pasitikėjimo įtaką bendruomeniškumui.

1.3 Socialinio pasitikėjimo įtaka bendruomeniškumui

Kodėl yra reikšminga analizuoti socialinio pasitikėjimo įtaka bendruomeniškumui? Atsakymo reikėtų ieškoti šio darbo paradigmoje – Naujajame viešajame valdyme. Naujasis viešasis valdymas yra tinklinis valdymas (Meuleman, 2008, p.43), kuriam reikia suderinti hierarchinio (tradicinio) ir rinkos valdymo ypatumus, tuo pačiu metu kuriant geresnį valdymą paremta aktyviu piliečių dalyvavimu, demokratinių vertybių sklaida. Naujasis viešasis valdymas yra *perėjimas* nuo vietos valdžios (*local government*) prie vietos valdymo (*local governance*), kur svarbi tampa tinklų ir partnerystės lyderystė. Bendruomenių plėtra vienas iš šios lyderystės atributų (Löfller, 2009, p. 220-221).

Darbo autorės manymu, šiam perėjimui reikalingas socialinis pasitikėjimas, kurio pagrindu turi būti kuriama vietos valdžia per skaidrius procesus, atskaitomybę bei demokratinį dialogą. Kartu įgalinant bendruomenės planuoti bei valdyti savo reikalus bei aktyviai dalyvauti paslaugų teikime.

Lietuvos kontekste analizuojant viešosios politikos kūrimo procesą vietos valdžios bei bendruomenės lygmenimis svarbus akcentas taip pat tenka pasitikėjimo atributui (Bučaitė, Ambotaitė-Mazeliauskienė, 2005; Matonytė 2004; Šlapkauskas 2000; Bartuškaitė, Žilys, 2011).

Dėmesys kultūrinei bei socialinio pasitikėjo sferai yra sąlygotas būtinybės reaguoti į didėjančią institucijų neveiksmingumą bei pastebėjimus, kad ta pati institucija gali skirtingai veikti skirtingose visuomenėse (Bučaitė, Ambotaitė-Mazeliauskienė, 2005, p. 74). Pasitikėjimas užsimezga, kai piliečiai bendromis pastangomis, o ne individualiai siekia tikslo. Dabartinėje visuomenėje, mažėjant pasitikėjimui žmonėmis bei valdžios institucijomis, aktualu tirti savivaldybės (vietos valdžios) ir bendruomenių sąveikas. Šiame kontekste tampa svarbi socialinių tinklų sąvoką - pliuralistinis viešosios politikos kūrimo procesas suvokiamas kaip daugybės įvairių tarpusavio sąveikų bei formalių ar neformalių ryšių struktūra, padedanti arba trukdanti įgyvendinti politinius sprendimus tarptautiniu, nacionaliniu ir vietos valdžios bei bendruomenės lygmenimis (Bučaitė, Ambotaitė-Mazeliauskienė, 2005, p. 74).

Anot P. Sztompkos (cit. pagal Bučaitė, Ambotaitė-Mazeliauskienė, 2005, p. 76), pasitikėjimas atlieka teigiamą funkciją pasitikinčiajam, jų santykiams, grupei, organizacijai ir platesnėms bendruomenėms. Jis išlaisvina ir mobilizuoja žmogaus veiksmus; skatina kūrybinį, inovacinį aktyvumą kitų žmonių atžvilgiu; sumažina neapibrėžtumą ir riziką ir padidina veiksmų galimybes. Pasitikėjimo nebuvimas sudaro vakuumą, kurį būtinai užpildo alternatyvios

struktūros, atsakančios į universalius žmogiškus apibrėžtumo, prognozuojamumo, tvarkos poreikius.

Anot V. Šlapkausko, kad šiuolaikinėmis sąlygomis galėtume kalbėti apie bendruomenės savikūrą ir veiksnius, reikia pažinti klasikinę bendruomenę, kuriai autorius priskiria bruožus, kylančius iš „bendruomenės narių tarpusavio (asmenio ir socialinio) saito prigimties: moralinė vienovė (pasitikėjimo sąlyga); bendravimas, jo intymumas: giminingumas...◇, bendradarbiavimas, uždarumas“ (Šlapkauskas, 2000, p. 31).

Bendruomenės, klubai, nevyriausybinės organizacijos, labdaringos veiklos ir kitos dalyvavimo formos ugdo socialinį pasitikėjimą žmonėmis, bendruomeniškumą, socialinių tinklų stiprumą, mažina visuomenės susvetimėjimą ir anomišką (Bartuškaitė, Žilys, 2011, p. 28). Demokratijos teorijoje teigiama, kad pasitikėjimas žmonėmis politikoje nereikalingas, jeigu yra institucijų, galinčių funkcionuoti ir su nepatikimais žmonėmis. Tokios institucijos remiasi tarpusavio kontrolės principu (Bučaitė, Ambotaitė-Mazeliauskienė, 2005, p. 75). Tačiau institucijos, kurios veiktų nepriklausomai nuo pasitikėjimo žmonėmis, reikalauja labai daug prižiūrėtojų ir brangiai kainuoja.

Socialinio pasitikėjimo negalima analizuoti, nepaiškinus socialinio kapitalo sąvokos. Tirdami socialinius ryšius bendruomenėje, vertingas idėjas yra pateikęs R. Putnamas. Sociologas apibrėžia socialinį kapitalą kaip tinklus, normas ir *pasitikėjimą*, kurie palengvina koordinavimą ir bendradarbiavimą siekiant tarpusavio naudos (Nikartas, 2012, p. 23). Matonytė I. gilindamasi į socialinio kapitalo tyrimų perspektyvas gero valdymo kontekste teigia, jog: „pilietinis sektorius gali turėti daug socialinio kapitalo ir didelį narių pasitikėjimą, tačiau jeigu jam trūksta valdžios (galios) ir ekonominių išteklių, „tos bendruomenės tebus blankūs ir pretenzingi socialiniai aktoriai, postmoderniškai skleidžiantys bendruomeniškumo apraiškas“ (Matonytė, 2004, p. 34). Taigi bendruomenių geram funkcionavimui būtinas valdžios palaikymas, bendruomeniškumo vertybės ugdymas ir puoselėjimas.

Bučaitė ir kt. (2005), tirdami pasitikėjimo kūrimo instituciniuose tinkluose išsiaiškini, kad „pasitikėjimas yra daugialypis socialinis reiškinys, veikiantis kiekvieną socialinės realybės veiksmą. Pasitikėjimą sudaro *du komponentai* - ypatingi lūkesčiai ir įsitikinimas veiksmu (užstatas). Pasitikėjimo kultūros kūrimas - tai tarsi visuomenės kokybė, užtikrinanti tarpusavio sąveikos veiksmingumą tarp žmonių, jų grupių ir institucijų. Pasitikėjimas yra viešoji gėrybė, kuri vartojama turi tendenciją gausėti, o nenaudojama nyksta“ (Bučaitė ir kt. 2005, p. 81).

Analizuojant socialinio pasitikėjimo reikšmę bendruomeniškumo koncepcijoje jis yra suprantamas kaip bendruomeniškumo dėmuo su socialinių ryšių sąsajomis. Socialinio kapitalo perspektyvoje pasitikėjimas tarp visuomenės narių skatina įvairaus pobūdžio pilietinį aktyvumą ir dalyvavimą bendruomeniškose veiklose. Todėl intensyvus ir abipusis pasitikėjimas yra socialinio kapitalo ir stabilios pilietinės visuomenės, kuri yra aktyviai dalyvaujanti politiniuose procesuose, pagrindas. Socialinis pasitikėjimas žmonėmis ir bendruomene sukuria socialinę erdvę visuomenės dalyviams jungtis bendros veiklos atžvilgiu ir dalyvauti pilietinėje visuomenėje, taip pat skatina politinės kultūros plėtrą. Bendruomenės, klubai, nevyriausybinės organizacijos ir kitos dalyvavimo formos skatina socialinį pasitikėjimą, bendruomeniškumą, socialinių tarpusavio ryšių stiprumą ir pan (Bartuškaitė, Žilys, 2011, p. 28).

Panašias idėjas plėtoja ir I. Skačkauskienė, S. Bytautė aprašydamos socialinio kapitalo sampratą. Autorių teigimu: „pasitikėjimo sąvoka siejama tiek su socialinių normų abipusiškumu, patikimumu, dalyvavimu socialiniuose tinkluose, tiek ir su įsitraukimu į politinę veiklą, pilietiniu dalyvavimu ir piliečių bendro bei kryptingo tikslo politinėje erdvėje siekiu.“ Reikia pabrėžti, kad bendras pasitikėjimas ne visuomet koreliuoja su ekonominėmis, socialinėmis ar politinėmis individų charakteristikomis. Empiriniais tyrimais įrodyta, kad socialinio kapitalo komponentai – pasitikėjimas ir visuomenės bendradarbiavimas – susiję su geresniais ekonominės veiklos rezultatais (Skačkauskienė ir kt., 2012, p. 209).

Fukuyama (2001, Cit. pagal Skačkauskienė ir kt., 2012, p. 210) pabrėžia, kad visos socialinį kapitalą turinčios grupės spinduliuoja tam tikru pasitikėjimu, t. y. tame suburtame asmenų rate geranoriškas bendradarbiavimas yra tapęs norma. Pasitikėjimas sudaro prielaidas didinti grupės ar organizacijos veiklos veiksmingumą.

Šiuolaikiniuose tyrimuose dažnai yra nagrinėjamas bendro pasitikėjimo ir savanoriško bendradarbiavimo ryšys, kadangi sunku nustatyti, kas yra pasekmė, o kas yra rezultatas. Putnam (2001) teigia „kad pasitikėjimas skatina dalyvauti įvairiose organizacijose, visuomeniniuose klubuose ar bendruomenėse, dalyvaujant pilietinėje ar visuomeninėje veikloje pasitikėjimas iš naujo atgaminamas ir kartu didinamas socialinis kapitalas konkrečioje socialinėje organizacijoje“ (Putnam, 2001, cit. pgl. Bartuškaitė ir Žilys, 2011). Ši socialinio pasitikėjimo koncepcija pateikiama dėl sąsajos su bendruomeniškumu. Socialinio kapitalo koncepcija dažnai yra paremta plačiu apibrėžimu, kuriame socialinis ir politinis pasitikėjimas, kuris yra neatsiejamas nuo bendruomeniškumo sampratos, yra paverčiamas bendru pasitikėjimu. Pasitikėjimas yra kaip

bendra analitinė sąvoka, dėl kurios kyla tam tikra diskusija analizuojant socialinio kapitalo, pilietinės visuomenės ir demokratijos konsolidacijos ryšį, kai analitiniame lygyje reikėtų atskirti pasitikėjimo formas.

Tačiau pilietinės visuomenės pagrindas yra dalyvavimas pilietiniuose procesuose, bendruomenės veikloje ir įvairiose asociacijose, kurios skatina visuomenės aktyvumą. Dalyvavimas pilietiškumą skatinančioje veikloje ir socialinėse organizacijose, aktyvūs visuomenės individai yra integruojami dviem lygiais: asmens organizacijose viduje ir tinkle bei išoriškai organizaciją visoje visuomenės sistemų ir institutų sandūroje (Bartuškaitė ir kt. 2011, p.73). Dalyvavimas šiose organizacijose gali būti apibūdinamas kaip neprivalomas, savarankiškas, laisvos valios išdava, kai nesiekama pelno ar kitoms interesų asmeninei naudai patenkinti (Matonytė, 2004, p.33).

Siekiant socialinio kapitalo apibrėžimą analizuoti bendruomeniškumo perspektyvoje, svarbu yra akcentuoti, kad sąvoka yra paremta skirtingais konstruktais. Šios koncepcijos pagrindas yra neatsiejamas nuo socialinio pasitikėjimo įtakos bendruomeniškumui, kadangi socialinio pasitikėjimo koncepcijoje tokie konstruktai kaip santykiai, tinklai ir kompetencijos. Santykiai gali būti analizuojami tarp individų arba tarp grupių. Tinklų konstruktas apima tokias sąvokas kaip pasitikėjimą, tarpusavio sąveiką, struktūrą, tankį ir narystę grupėse. Kompetencija yra orientuota į individo savarankišką veiksmingumą. Tačiau kompetencija iš psichologinės perspektyvos, taip pat nurodo individo gebėjimą bendrauti aplinkoje, tai kuria bendrijos kompetenciją. Kuri yra neatsiejama nuo bendrijų bendruomeniškumo. Kuomet yra kalbama apie socialinio pasitikėjimo įtaką bendruomeniškumui, pasitikėjimas gali būti įvardijamas kaip sąsaja asmenų grupėse ir bendruomenėse. Tai yra santykiai, tinklai ir kompetencijos, kurios apibūdina socialinį kapitalą.

Lietuvoje yra savitai suprantama dalyvavimo grupėse, bendruomenėse ar organizacijose nauda, kaip teigia Beresnevičiūtė (2006) „dalyvaujantis narys teigia, kad pirmiausia tai naudinga pačiai organizacijai ir jos nariams. Retai klausiami: ar tai teigiamas, ar neigiamas dalykas; retai minima: ar tai naudinga kokiam nors tikslinei grupei, ar visiems vietovės gyventojams. Uždaras socialinis tinklas ir uždari ryšiai bendruomenės ar organizacijos viduje skatina tolesnę izoliaciją ir „nematomumą“, nes net ši „gerovė“ (socializacija organizacijos viduje, materialiniai resursai, informacija ir kt.) tampa nepasiekiamą visiems gyventojams arba ji suteikiama jiems pasyviai.“ Todėl šiuo metu egzistuojančios menkos pastangos siekiant vykdyti bendruomenių narių

įtraukimą skatina bendruomenės uždaramą ir riboja socialinį pasitikėjimą (Bartuškaitė, Žilys, 2011, p. 34).

Apibendrinant galima teigti, kad socialinis pasitikėjimas bendruomeniškumo koncepcijoje yra suprantamas kaip bendruomeniškumo dėmuo su socialinių ryšių sąsajomis. Socialinis pasitikėjimas žmonėmis ir bendruomene sukuria socialinę erdvę visuomenės dalyviams jungtis bendros veiklos atžvilgiu ir dalyvauti pilietinėje visuomenėje, taip pat skatina politinės kultūros plėtrą. Visa tai atitinka Naujo viešojo valdymo doktrinos pamatines idėjas, kuriomis turi būti grindžiama valdžios veikla. Dabar valdžios institucijos tame tarpe ir vietinės susilaukia spaudimo dėl efektyvesnės ir veiksmingesnės veiklos, didėja piliečių poreikiai. Veiksmingam šių problemų sprendimui reikšmingas tampa viešojo sektoriaus veiklos matavimas, kuris ne tik identifikuoja problemas, bet ir tarnauja kaip gairės situacijos keitimui. Sekančiame skyriuje analizuojami veiklos matavimo viešajame sektoriuje procesai, susisteminant analizę iki savivaldybių lygmens, galiausiai pateikiant bendruomeniškumo matavimo instrumentą savivaldybėse.

2. VEIKLOS MATAVIMAS VIEŠAJAME SEKTORIUJE

Įvairiose studijose, skirtose veiklos matavimui viešajame (angl. *performance measurement*) sektoriuje problematikai analizuoti vartojami ir kitokie terminai - produktyvumo matavimo (angl. *productivity measurement*), veiklos stebėsenos (angl. *performance monitoring*), veiklos vertinimo (angl. *performance assessment*) sąvokos. Minėti terminai turi panašias reikšmes, o pasirinkimas vartoti vieną ar kitą terminą kartais priklauso nuo istorinio laikotarpio ir šalies (Gudelis, 2007, p. 14). Terminų įvairovė rodo, jog ši tema užima svarbią vietą viešojo administravimo tyrimų lauke. Ne tik terminologija rodo, šio proceso reikšmę institucijų veiklai, S. Puškorius priskaičiuoja bene 12 priežasčių³, dėl kurių veiklos matavimo svarba didėja (Puškorius, 2010, p. 15 - 16). Veiklos matavimas yra viena iš pagrindinių naujosios viešosios vadybos reformų paketo priemonių, daugelį metų išlieka reikšminga „vadybos mada“ (Gudelis, 2009, p. 91). Lietuvos autorių studijose, kol kas dar nėra ypatingai daug skiriama dėmesio šiai tematikai, tai susiję su viešojo sektoriaus sistemos atkūrimo vėlavimu, atkūrus Lietuvos nepriklausomybę. Tačiau ši „mada“ pamažu ateina ir į pokomunistines Vidurio Europos šalis, kurios neseniai tapo Europos Sąjungos narėmis, ir kurios įvairiose viešojo administravimo srityse perima „pažangesnių“ šalių patirtį. Lietuvos savivaldybės taip pat dalyvauja perimant šią patirtį. Sekančiame poskyriuje analizuojama veiklos matavimo procesai savivaldybėse.

2.1 Veiklos matavimas savivaldybėse

Daugelį metų viešojo sektoriaus matavimo instrumentai tarnavo kaip galiojantis ir teisėtas instrumentas viešojo sektoriaus kokybei ir efektyvumui matuoti, ypatingai besivystančiose šalyse. Tokie matavimai įgalino įvertinti tiek biudžetinių, tiek viešųjų įstaigų veiklos efektyvumą, tiek iš vidaus, tiek iš išorės (Veledar et al., 2015, p.72)

Visų pirma, prieš pradėdant analizuoti savivaldybės veiklos matavimo ypatumus, reikšminga apibrėžti, kas yra veiklos matavimas ir kokią vietą jis užima viešojo administravimo

³ Valdymas tampa vis sudėtingesnis, reikalaujantis adekvačių veiksmų ir pagrįstų sprendimų; poreikis didinti veiklos ekonomiškumą, efektyvumą ir veiksmingumą; siekiai didinti priimamų sprendimų skaidrumą; visuomenės spaudimas gerinti paslaugų ir prekių kokybę; noras suvokti valstybinių institucijų veiksmų pagrįstumą ir tikslumą; korupcinių reiškinių prevencija; augantys reikalavimai atsakingumui ir objektyvumui; didėjantis poreikis visą veiklą orientuoti į rezultatus; siekis mažinti valdymo išlaidas; poreikis tobulinti valdymo struktūras, teisingai nustatyti ir paskirstyti funkcijas ir atsakomybę.

tyrinėjimuose. Veiklos matavimas tapo aktualiu nuo 1990 metų, prasidėjus valdymo transformacijos iniciatyvoms visame pasaulyje. Viešojo sektoriaus veiklos tobulinimas tapo pagrindinis tikslas vyriausybių visame pasaulyje. Tačiau be visapusiškos veiklos vertinimo sistemo, ši viešojo sektoriaus veikla vargu ar būtų pagerėjusi. Jei prasti rezultatai nėra išsiaiškinti, tai tikėtina, kad galima patekti tarsi į užburta ratą nuolat kuriant netinkamus standartus (Liang Lin, Tan, 2014, p. 97)

Ch. Hood (1991) išvardino septynias naujosios viešosios vadybos (NVV) doktrinas, kur veiklos matavimas ir konkrečių matavimo rodiklių nustatymas užima antrąją vietą. Europos viešojo administravimo grupė (EGPA), viena iš labiausiai autoritetingų institucijų, vienijančių viešojo administravimo tyrėjus paskelbė vieną savo viešojo sektoriaus kokybės ir produktyvumo 2007–2010 m. studijų (EGPA, 2008) tema „*Veiklos matavimas ir palyginimas viešojo sektoriaus institucijose*“. Visa tai rodo, jog ir suvokiama veiklos matavimo svarba institucijų veiklai.

Nepaisant gausių publikacijų šia tematika, veiklos matavimą mėginama apibrėžti ne taip jau ir dažnai. T. Sudnickas (2008), pasiremdamas A. Neely (1995) literatūros apžvalga, išskiria:

1. Veiklos matavimas gali būti apibūdintas kaip veiksmo efektyvumo (*efficiency*) ir/ arba veiksmingumo (*effectiveness*) išreiškimo skaičiais procesas;
2. Veiklos matas gali būti apibūdintas kaip rodiklis kvantifikuojantis veiksmo efektyvumą (*efficiency*) ir/arba veiksmingumą (*effectiveness*);
3. Veiklos matavimo sistema gali būti apibrėžta kaip rodiklių rinkinys, naudojamas efektyvumui (*efficiency*) ir/arba veiksmingumui (*effectiveness*) kvantifikuoti (Sudnickas, 2008, p. 18).

Taigi matome, kad veiklos matavimas bet kuriuo atveju yra susijęs su veiklos efektyvumo ir veiksmingumo pamatavimu/nustatymu. Analizuojant pateiktas sampratas darosi aišku, kad pats matavimas gali būti kaip matas, kaip įrankis pamatuoti arba kaip įrankių rinkinys efektyvumo ir veiksmingumo institucijose įvertinimui.

Veiklos matavimas yra valdymo priemonė, kuri gali būti plačiai taikoma, siekiant pagerinti strateginį planavimą, biudžeto sudarymą, darbuotojų įvertinimą (Harry, 2006, p. 31).

T. Sudnickas lygindamas viešojo ir privataus sektoriaus veiklos matavimo ypatumus, teigia, jog vienas iš svarbiausių veiklos matavimo sistemų viešajame sektoriuje ypatumų yra būtinybė išsiaiškinti visų suinteresuotųjų pusių interesus ir į juos atsižvelgti. Ir tai yra vienas

didžiausių iššūkių lyginant jas su privataus sektoriaus veiklos matavimo sistemomis (Sudnickas, 2008, p. 22). Tokias idėjas plėtoja ir kiti užsienio autoriai. D. Ammons teigimu, skirtingai nuo privačių įmonių, kuriose rezultatai matuojami pasiremiant pelno rodikliu, vertinti valdžios sektorių yra kur kas sudėtingiau (Ammons, 1995, p. 33). Valdžios pagrindinis tikslas yra teikti paslaugas ir kurti bei įgyvendinti įstatymus bei politiką, sustiprinant arba išlaikant gerovę savo piliečiams. Tuo tikslu jos teikia paslaugas, kurios paprastai nebūtų teikiamos privačiame sektoriuje tuo kiekiu, kokybe ir kaina laikoma tinkama pagal viešąją politiką. Taigi matome, jog viešajam sektoriui tenka daug sudėtingesni veiklos iššūkiai ir veiklos rezultatus veiksmingumo ir efektyvumo kontekste yra daug sudėtingiau pamatuoti.

Didelė dalis vietos valdžios vis dar bando kurti efektyvias veiklos vertinimo sistemas. Nuspręsti, ką ir kaip matuoti yra iššūkis daugeliui organizacijoms. Savivaldybių veiklos matavimo sistemų tyrumų rezultatai rodo, kad matavimo priemonės dažnai naudojamos kaip dalis savivaldybės biudžeto sudarymo proceso (Grau, 2008, p. 12). T. Poister ir G. Streib atlikto tyrimo metu nustatyta, kad veiklos matavimo priemonės dažniau naudoti tose savivaldybėse, kurių gyventojų skaičius viršija 250 000 (Poister, Streib 1999, 328). D. Ammons ištyrė devyniasdešimt septyni JAV miestus ir nustatė, kad veiklos matavimo priemonės daugiausia naudojamos biudžeto formavimo procesuose (Ammons, 1995). Pagal R. Behn atlikto tyrimą, kuriuo siekė išsiaiškinti psichologinius barjerus, trukdančius įgyvendinti veiklos matavimo sistemą institucijoje. Atlikęs institucijų vadovų apklausą, tyrėjas sužinojo, jog dauguma įstaigų naudoja veiklos vertinimo sistemas, bet ne tiek, kad tai duotų kažkokių tai naudingų rezultatų (Behn, 2002, p. 7). A. Kinney ir J. Riggini pripažįsta, kad vis daugiau valdymo institucijų matuoja savo veiklos efektyvumą (Kinney, Riggini, 2008, p. 15). Tyrimo, kurį atliko *Government Finance Officers Association (GFOA)* atskleidė dauguma savivaldybės tarnautojų mano veiklos matavimas tapo jų darbo dalimi. (Kinney, Riggini 2008, p. 15). Kaip matome užsienio šaltinių analizė rodo, jog yra nemažai skiriama dėmesio veiklos matavimo veiklai savivaldybėse.

Lietuvos kontekste, veiklos matavimo problematiką vietos valdžios lygmenyje išsamiai analizavo D. Gudelis (2007, 2009). Autorius lygindamas savivaldybes su kitomis organizacijomis (privačiomis, NVO), centrinės ir regioninės valdžios institucijomis, atrado požymius (tikslų įvairovė, konkurencija, viešasis interesas, piliečių dalyvavimo galimybės, savivaldybės struktūra, savivaldybės priklausomybės nuo centrinės valdžios laipsnis), kurie

lemia savivaldybių veiklos matavimo praktikų ypatumus. Atsižvelgiant, į tai, jog baigiamojo darbo centre – bendruomeniškumas, susijęs su aktyvių piliečių dalyvavimu, vertinga paminėti, jog D. Gudelio teigimu, savivaldybėse, kuriose piliečių dalyvavimo galimybės yra didelės, veiklos matavimo praktikos turi būti tokios, kad šių galimybių nevaržytų, o, atvirkščiai, sudarytų sąlygas jomis pasinaudoti. Veiklos matavimo praktikos skatintų piliečių dalyvavimą valdyme tuomet, jeigu piliečiams būtų sudarytos sąlygos dalyvauti rengiant veiklos rodiklius, jeigu jiems būtų reguliariai teikiama veiklos matavimo informacija, o veiklos rodikliai užtikrintų ne tik piliečių poreikių patenkinimo, bet ir jų įsipareigojimų įgyvendinimo matavimą (Gudelis, 2007, p. 22).

Kitoje savo publikacijoje D. Gudelis (2009) savivaldybės veiklos matavimo modelį formuoja pasiremdamas bendruoju vertinimo modeliu pavyzdžiu (BVM) (angl. *Common Assessment Framework*). Tačiau, skirtingai nei BVM, kuris sudaro galimybes viešojo sektoriaus organizacijoms, taip pat ir savivaldybėms visapusiškai įvertinti čia veikiančias kokybės valdymo sistemas, savivaldybių veiklos matavimo modelis yra priemonė, kurią panaudojus savivaldybės galėtų įvertinti savo veiklos matavimo sistemų būklę. Sąlyginis šio modelio pranašumas, palyginti su bendruoju vertinimo modeliu, yra tas, kad vertinimo objektas, būtent veiklos matavimo sistema, yra siauresnis nei kokybės valdymo sistema, vertinama taikant bendrąjį vertinimo modelį (Gudelis, 2009, p. 92).

Šių modelių taikymą savivaldybėse autorius apibūdina „mišraus skenavimo“ kaip siauros apimties, bet gilios žiūros ir plačios apimties, bet paviršutiniškos žiūros derinio metafora. Remiantis šia metafora, bendrasis vertinimo modelis apibūdinamas kaip plačios apimties, bet paviršutiniškos, o savivaldybių veiklos matavimo modelis – kaip siauros apimties, bet gilios žiūros. Savivaldybėse, atsižvelgiant į prioritetus, gali būti arba pasirenkamas kuris nors vienas iš šių dviejų modeli, arba taikomi abu modeliai (Gudelis, 2009, p. 92).

Veiklos matavimą savivaldybės lygmenyje kūrė ir R. Klovienė ir L. Valackienė (2013). Mokslininkų teigimu formuojant savivaldybių veiklos matavimo modelį reikalinga įvertinti savivaldybės veiklos ypatumus ir reguliavimo įtaką. Pagrindiniai veiklos formuotojai savivaldybėse yra įstatymai, reguliavimo institucijos, suinteresuotosios šalys, finansavimas ir kiti asignavimai taip pat įvairių rūšių atsakomybės ryšiai. Savivaldybių veiklos ypatumai sukuria skirtingus veiklos tikslus, ko pasekoje reikia paruošti diferencijuotus matavimo indikatorius: organizacijos struktūra, konkurencija, kuri įtakoja standartizacijos kriterijus, kurie, galiausiai,

gali būti palyginami su visais indikatoriais. Be to viešasis interesas yra viena iš pagrindinių veiklos matavimų savivaldybėje elementų, kur tokie indikatoriai kaip klientų poreikių identifikavimas turi būti įtraukti. Negana to, kalbant apie vertinimo sistemą ir dalyvių įtraukimą į ją, turima omenyje ir savivaldybės personalas (išrinkti valdžios pareigūnai, vietos tarybos, savivaldybės administracijos organai) ir vietos bendruomenės. Taip pat labai svarbus veiklos vertinimo procese atkreipti dėmesį į atskaitomybės rūšis: biurokratinę, politinę, socialinę. (Klovienė, Valackienė, 2013, p. 392).

Autorės paruošė savivaldybės veiklos vertinimo modelį, pagal kurį matavimas turi vykti įtraukiant išorinę ir vidinę aplinką. Matavimas turi susidėti iš 6 pagrindinių etapų tam, kad gauti reikiamą ir tikslingą informaciją: 1) veiklos vertinimo taikymo sritį, 2) tiriamųjų aplinką, 3) strateginių veiklos dokumentų ir prioritetų analizę, 4) tikslų ir rodiklių išskyrimas, 5) duomenų rinkimas, 6) matavimo rezultatų identifikavimas (Klovienė, Valackienė, 2013, p. 392).

Veiklos matavimas savivaldybėse taip pat gali būti siejamas ir su kitais kokybės vadybos modeliais, kurių yra didelė įvairovė – jau minėtas BVM, Europos kokybės vadybos fondo savęs vertinimo modelis (EFQM), Subalansuotų rodiklių sistema (BSC), Kokybės vadybos sistemos standartai (ISO 9001:2008) (Černiauskienė, 2011, p. 52). Autorė atlikusi modelių lyginamąją analizę konstatavo, jog ISO standartai, BVM ir EFQM modelis savo turiniu yra panašūs pagal nustatytus kokybės vadybos parametrus: orientuojasi į klientą, tenkindami jų reikalavimus, lūkesčius, lyderių sukurta vidaus aplinka įtraukia darbuotojus į tikslų siekimą, jų taikoma vadyba padeda gerinti institucijos veiklą siekiant tikslų, o rezultatyvūs sprendimai grindžiami duomenų ir informacijos analize, palaikomas bendradarbiavimas padeda didinti vertės sukūrimo galimybes. BSC modelis skirtas aprašyti, diegti ir valdyti institucijos strategiją visuose organizacijos lygiuose. Tiek BVM, tiek EFQM padeda institucijai nustatyti, kas ji yra, kur, kokioje aplinkoje veikia, BSC modelis suprojektuoja organizaciją į perspektyvas, numato veiklos strategiją, o ISO standartai padeda sureguliuoti procesus ir numatyti kokybinius parametrus (Černiauskienė, 2011, p.55).

Išsaiškinus veiklos matavimo savivaldybėse principą, galima konstatuoti, jog tai yra tam tikras rodiklių, kriterijų modelis, kuris nėra universalus, jį galima koreguoti ir formuoti priklausomai nuo matavimo tikslų, pačios savivaldybės situacijos. Toliau svarbu išsaiškinti, kokia yra tokių matavimų nauda ir kokie motyvai skatina savivaldybes nuspręsti tai daryti.

Aptarus veiklos matavimo savivaldybėje esmę, reikšminga paminėti jog yra išskiriami ir veiklos matavimo savivaldybėse *kriterijai*. Nepaisant to, jog nemažai yra rašoma apie savivaldybių veiklos vertinimą, nedaug yra nuveikta formalizuojant kriterijų rinkinį, kuriuo savivaldybės galėtų vadovautis, steigiant veiklos matavimo sistemą. R. Behn perspėja, kad kuriant savivaldybės veiklos matavimo modelį yra sunku, nes kiekviename mieste veikia skirtingomis sąlygos ir aplinkybėmis. Tačiau analizuojant viešojo sektoriaus veiklos matavimui skirtą literatūrą galima atrasti pasikartojančius elementus, kurie turi būti įtraukti kiekvienoje savivaldybės veiklos vertinimo sistemoje (Behn, 2007, p. 8). Autorius išskyrė sekančius kriterijus:

- 1. Matavimo kultūra.** Sukurti tvarią matavimo kultūrą, remiant vadovams ir įtraukiant darbuotojus.
- 2. Kurti veiklos matavimi sistemas.** Parengti patikimų ir galiojančių matavimo priemonių rinkinį, kuris atspindėtų institucijos strateginis tikslus ir teigiamai veikti gyventojų elgseną;
- 3. Matavimo sritys.** Taikyti veiklos matavimą strateginio planavimo ir biudžeto sudarymo procesuose, siekiant pagerinti veiklos efektyvumą ir veiksmingumą, ir įrodyti viešą atskaitomybę.
- 4. Lyginamoji analizė.** Analizuoti, lyginti atliktus vietos valžios veiklos matavimo duomenis ir jų atitikimą nacionaliniams standartams. Stebėti tendencijas, analizuoti veiklos matavimo rezultatus ir nustatyti, kaip keičiasi insitucijos veiklos rezultatai.
- 5. Ataskaitos.** Teikti informacija nuolatos ir nuosekliai, tiek įstaigos vadovui, tiek publikuoti visuomenei, jog piliečiai žinotų, savo savivaldybės situaciją ir taip būtų įtraukti politikos formavimo procesą (Grau, 2008, p. 9).

R. Behno išvardinti motyvai atitinka racionalų instrumentinį požiūrį, nes pagrindžiami veiklos matavimo informacijos teikiama tiesiogine nauda viešojo sektoriaus organizacijoms.

Išsiaiškinus, kas yra viešojo sektoriaus veiklos matavimas, kokią vietą jis užima viešojo institucijų veiklos procesuose, kaip jis reiškiasi savivaldybių lygmenyje, svarbu atsakyti į klausimą, kas skatina, kas motyvuoja savivaldybių institucijų vadovus nuspręsti įdiegti veiklos matavimo sistemą ir kokia tokių sistemų nauda (svarba). Sekanti darbo dalis skirta veiklos matavimo savivaldybėse veiksmių ir motyvų analizei.

2.2 Veiklos matavimo savivaldybėse veiksniai ir motyvai

Sparčiai besivystančioje visuomenėje viešasis sektorius susilaukia vis didesnio spaudimo pateikti geresnius veiklos rezultatus, kurie būtų svarbūs vietos bendruomenei. Todėl veiklos vertinimas tampa gyvybiškai svarbia priemone vietos valdžios modernizavimui (Klovienė, Valackienė, 2013, p. 383). Literatūroje daugelis autorių akcentuoja jog veiklos matavimas yra savivaldybių veiklos pamatas, nes atlikto matavimo rezultatai gali padėti pasiekti vietos ir nacionalinius prioritetus (Kondrasuk, 2011, p. 64)

Veiklos matavimo procedūros viešosiose institucijose tame tarpe ir savivaldybėse atsirado tada, kai tradicinis viešasis administravimas (paremtas Vėberiškuoju modeliu) nepateisino piliečių lūkesčių, viešasis sektorius dirbo neefektyviai, praradęs visuomenės pasitikėjimą. Todėl Nuo XX-o amžiaus 9-ojo dešimtmečio pradžios viešajame sektoriuje buvo vykdomos viešojo valdymo reformos, kurioms vėliau buvo suteiktas Naujosios viešosios vadybos pavadinimas (Hood, 1991). Tos reformos skirtingu laikotarpiu ir skirtingose šalyse įgaudavo skirtingas formas, tačiau galima išvelgti bendras visų Naujosios viešosios vadybos reformų tendencijas – viešojo sektoriaus organizacijose buvo diegiamos naujausios vadybos technologijos, dažniausiai jau išbandytos ir pasiteisinusios privačiame sektoriuje, siekiant kokybės, veiksmingumo ir efektyvumo (Gudelis, 2007, p. 22).

Kadangi veiklos matavimo technologijos buvo viena pagrindinių Naujosios viešosios vadybos reformų paketo sudėtinių dalių, todėl jų atsiradimą galima sieti ir matavimo modelių svarbos suvokimą sieti su NVV reformomis. D. Gudelis apibendrinęs viešojo valdymo reformas tyrinėjusių mokslininkų išvalgas, išskyrė šiuos reformas sąlygojusius veiksniai: žemas gyventojų pasitikėjimas viešojo sektoriaus institucijomis, valdymo deficitas, globalizacija, viešojo sektoriaus neveiksmingumas ir neefektyvumas, lyginant su privačiu sektoriumi, finansinė krizė, informacinių ir komunikacijos technologijų plėtra. Pasak autoriaus, būtent veiklos matavimo praktikų plėtra viešojo sektoriaus organizacijose taip pat ir savivaldybėse, buvo minėtų veiksnių didesnio ar mažesnio poveikio rezultatas (Gudelis, 2007, p. 22-23). Mokslininkas savo disertacijoje išskiria ir veiksniai stabdančius veiklos matavimą savivaldybėse. Kliūtis veiklos matavimo plėtrai savivaldybėse gali būti savivaldybių finansavimo sistema (nėra paskatų efektyvinti veiklą, siekti geresnių rezultatų), savivaldybės

darbuotojų kompetencija (žinios), savivaldybės darbuotojų organizacinė kultūra (motyvacija, išankstinės nuostatos, įpročiai) (Gudelis, 2007, p. 23).

Sekantis analizės momentas, tai motyvai, kurie skatina savivaldybės pasirinkti veiklos matavimo modelius. D. Ammons nurodo, jog veiklos matavimo modelių esmė ne atliktos savivaldybės veiklos aprašymas ar įvertinimas, bet pats matavimo modelis daro įtaką būsimai veiklai, ją formuoja, teikdamas informaciją sprendimų priėmėjams (Ammons, 1995, 158). Veiklos matavimo sistemos tarnauja įvairių tikslų įgyvendinimui, nes jos padeda didinti atskaitomybę, kurti visuomenės pasitikėjimą, padeda biudžeto planavimo ir formavimo procese, ir dažnai padidina veiklos efektyvumą (Harry, 2006, p. 7).

Darbo autorės nuomone, motyvus galima susieti su tiesiogine nauda kurią gauna savivaldybė. M. Grau teigimu, matavimo veiklos rezultatai pateikti savivaldybėms suteikia galimybę pagerinti atskaitomybę visuomenei, sukurti visuomenės pasitikėjimą ir priimti labiau pagrįstus sprendimus (Grau, 2008, p. 2).

Veiklos matavimo priemonės gali padėti institucijai įvertinti, kaip ištekliai yra naudojami gaminant prekes ar paslaugas. Kadangi šios priemonės atspindi kaip gerai organizacija teikia paslaugas, kurios atitinka institucijos tikslus ir uždavinius taip pat matavimas yra glaudžiai susijęs su veiklos planavimu, tikslų nustatymu ir biudžeto formavimo procesais (Grau, 2008, p. 9).

Pamatuoti ir įvertinti veiklos rezultatai savivaldybėms parodo jų pasiekimus ir problemines sritis, paviešinama visuomenei, kaip vietos valdžiai naudojami viešaisi ištekliais. Vis tai padidina valdžios veiksmų skaidrumą bei valstybės tarnautojų atskaitomumą piliečiams.

Pagal R. Behn (2002) yra įmanomi bent aštuoni motyvai, kuriais vadovaujantis viešojo sektoriaus organizacijos ir savivaldybės orientuojasi, įgyvendinant veiklos matavimo sistemas:

- Vertinimas;
- Kontrolės;
- Biudžeto sudarymas;
- Motyvaciją;
- Reklama;
- Visuomenės įtraukimas;
- Mokymasis
- Tobulimimas;

Turint omenyje darbo probleminį aspektą – bendruomeniškumo matavimą, tai jo kontekste galima išskirti bent keturis motyvus, kurie skatina savivaldybes vykdyti veiklos matavimus. Tai yra: *vertinimas*, kuriuo vadovaujasi viešojo sektoriaus organizacijos siekiant suprasti, kaip visuomenė veikia jų savivaldybėse; *motyvacija*, kuria vadovaujantis viešojo sektoriaus organizacijos gali kelti klausimą, kaip jie galėtų skatinti interesų grupes ir piliečius siekti geresnių rezultatų; *reklama*, kuria vadovaujantis savivaldybės siekia įtikinti įstatymų leidėjus, interesų grupės, žiniasklaidą ir piliečius, kad jų savivaldybės turėtų plėtoti bendruomeniškumo vertybes; *tobulumas*, savivaldybių vadovai, siekdami tobulumo, siekia suprasti, ką reikėtų daryti kitaip, kad veiklos procesai skatintu vietos bendruomenės funkcionalumą ir pati savivaldybių dirbti efektyviau ir veiksmingiau (Nefas, 2013, p. 98).

Pristačiusi viešojo sektoriaus veiklos vertinimo pasirinkimo priežastys, vertinga pabandyti išsiaiškinti kokią vietą jis užima paradigminėje perspektyvoje. Jau anksčiau buvo minėta, jog viešųjų institucijų veiklos matavimas yra Naujosios viešosios vadybos komponentas. Žvelgiant iš Naujojo viešojo valdymo doktrinos pozicijų, darbo autorės, nuomone matavimas rezultatai turi būti susieti ne tik su įstaigos veiklos didesnio efektyvumo pasiekimu, bet su viešojo intereso užtikrinimu, skaidrumo didinimu, tarpinstitucinio bendradarbiavimo skatinimu. Vertinimas turi parodyti, kad viešasis sektorius nori parodyti savo atsakomybę prieš daugiausluksnę visuomenę. Sekančiame skyriuje pristatytas bendruomeniškumo matavimo įrankis savivaldybėse.

2.3 Bendruomeniškumo (indekso) matavimas savivaldybėse

Vienas iš veiklos matavimo tikslų savivaldybėse gali būti bendruomeniškumo lygio (indekso) nustatymas. Buvo akcentuota 1.1 poskyriuje, jog yra įvairių socialinių – visuomeninių idealių modelių, ir jie visi yra nepasiekiami idealai, kurie pasitarnauja kaip orientyrą ir visada naudinga pažiūrėti, kiek visuomenės elgesys artimas idealui. Bendruomeniškumo indekso matavimo tikslas yra kaip tik toks.

Kaip minėta anksčiau bendruomeniškumas yra vertybė, o savivaldybė siekianti efektyvios veiklos turi puoselėti vertybes. Taigi siekiant nustatyti bendruomeniškumą (indeksą) matavimo pagalba gali būti identifikuojami svarbūs bendruomeniškumo formavimo komponentai, o tai gali paskatinti savivaldybės stuktūras ar savivaldybės darbuotojus ir

gyventojus padaryti vienus ar kitus sprendimus dėl bendruomeniškumą sąlygojančių veiksmų. Veiklos matavimas čia tampa ne tik priemonė, kuri parodo esamą situaciją, bet kartu ir savivaldybės veiklos elementu siekiant gerbūvio savo miestui. Indeksas čia tampa savivaldybėje egzistuojančių rodiklių sistema išreikšta kiekybine išraiška, kurių reikšmei kintant lyginami realūs rodikliai su idealaus modelio rodikliais (Nefas, 2011, p. 12).

Žvelgiant iš pirmo žvilgsnio bendruomeniškumo kategorija atrodo gan abstrakti, lkas sudaro įspūdį dėl galimo sudėtingo jos pamatavimo. Atsakydamas į šį klausimą S. Nefas pacituoja tris viešojo administravimo mokslo grandus: R. B. Denhardt'o teigimu bendruomeniškumas tai „tarp piliečių ir jų valdžios turi būti sveika ir aktyvi „tarpininkavimo institucijų“ sistema, kuri savo dėmesį telkia į piliečių troškimus bei interesus ir kartu teikia patirties, kuri geriau paruošia tuos piliečius veikti didesnėje politinėje sistemoje. Šeimos, darbo grupės, bažnyčia, piliečių asociacijos, kaimynijos, savanoriškos organizacijos, netgi sporto grupės užmezga ryšius tarp individo ir platesnės visuomenės“ (Denhardt, 2001, p. 248); A. Etzioni bendruomeniškumas tai: „įsitikinimas, jog kiekvienas žmogus yra atsakingas už savo veiksmus ir savo pasirinkimus toje bendruomenėje, kurioje jis gyvena“ (Etzioni, 1995. p. 23); D.W. McMillan, D.M. Chavis - tai narių jausmas, kad jie priklauso ir kad jie yra svarbūs vienas kitam ir grupei ir jų bendras įsitikinimas, kad per jų įsipareigojimą būti kartu bus patenkinti jų poreikiai (McMillan, Chavis, 1986, p. 6-23).

Šie apibrėžimai labai konceptualiai atskleidžia bendruomeniškumo esmę ir kartu pateikia jo charakteristikas: sąveika tarp piliečių ir valdžios, ryšys tarp individo ir platesnės visuomenės, narių bendruomenėje, kurioje jie gyvena jausmas, kad jai jie priklauso yra svarbūs ir įsipareigoję būti kartu. Šie parametrai yra kokybinio pobūdžio, kuriuos galima pamatuoti. (Nefas, 2013, p. 98). Daugiausia indėlio idėjas į bendruomeniškumo indekso skaičiavimą S. Nefas sudarė savivaldybių bendruomeniškumo indeksą, kurį sudaro:

1. **Savivaldybės tarybos posėdžiuose svarstomi klausimai susiję su bendruomeniškumo plėtojimu** (savivaldybė turi apsibrėžti, ką laikys bendruomeniškais klausimais). (A. vieną kartą per metus – silpnas. B. du kartus per metus – vidutiniškas. C. tris kartus per metus - geras. D. keturis ir daugiau kartų – puikus).

2. **Savivaldybės taryboje, administracijoje veikia struktūros, kurių funkcijos yra susijusios su bendruomeniškumo formavimu.** (A. Savivaldybės administracijoje yra darbuotojas - silpnas. B. Savivaldybės administracijoje yra skyrius (padalinys) - vidutiniškas. C.

Savivaldybės taryboje yra komitetas arba komisija - geras. D. Savivaldybės administracijoje yra skyrius (padalinys), o savivaldybės taryboje yra komitetas arba komisija – puikus).

3. **Bendruomeniškomis iniciatyvoms skatinti ir BC, NVO disponuoti yra skiriami finansai** (A. iki 1% savivaldybės biudžeto - silpnas; B. 1 - 2% savivaldybės biudžeto - vidutiniškas; C. 2 - 3% savivaldybės biudžeto - geras; D. 3 ir daugiau % savivaldybės biudžeto – puikus).

4. **Savivaldybės teritorijoje veikia NVO, BC (bendruomenių centrai) ir kitos formalios piliečių grupės** (A. 1000 savivaldybės gyventojų nuo vieno iki penkių formalių judėjimų - silpnas. B. 1000 savivaldybės gyventojų nuo šešių iki dešimties formalių judėjimų - vidutiniškas. C. 1000 savivaldybės gyventojų nuo vienuolikos iki penkiolikos formalių judėjimų - geras. D. 1000 savivaldybės gyventojų šešiolika ir daugiau formalių judėjimų – puikus).

5. **NVO, BC narių skaitlingumas** (A. 1000 gyventojų iki 10 narių - silpnas. B. 1000 gyventojų iki 20 narių - vidutiniškas. C. 1000 gyventojų iki 30 narių - geras. D. 1000 gyventojų iki 40 narių ir daugiau – puikus).

6. **Savivaldybės sprendimų, savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymų projektų NVO, BC ir kitos piliečių grupės per 1metus pateikia** (A. iki trijų - silpnas. B. iki penkių - vidutiniškas. C. iki dešimties - geras. D. iki penkiolikos ir daugiau – puikus).

7. **BC, NVO gaunamos lėšos iš tarptautinių fondų, filantropų 1 gyventojui per metus** (A. iki 1 lito - silpnas. B. 1 - 50 litų - vidutiniškas. C. 50 - 100 litų - geras. D. 100 lt ir daugiau – puikus). Renginių, organizuojamų BC ir NVO (savarankiškai ar kartu su partneriais) vietos bendruomenei per metus skaičius (A. Iki 10 - silpnas. B. 11 - 20 – vidutiniškas vidutiniškas. C. 21 - 30 - geras. D. 31 - ir daugiau – puikus).

8. **Savivaldybėje funkcionuoja darbo su formaliomis ir neformaliomis grupėmis sistema** (A. kartais vyksta konsultaciniai pasitarimai su NVO, BC - silpnas. B. sistemingai (pagal planą) vyksta konsultaciniai pasitarimai su NVO, BC - vidutiniškas. C. savivaldybėje veikia NVO, BC „apskritas stalas“, konsultaciniai pasitarimai, kuriuose dalyvauja administracijos darbuotojai - geras. D. savivaldybėje veikia NVO, BC „apskritas stalas“, kuriame dalyvauja administracijos darbuotojai ir politikai arba pasirašyta bendradarbiavimo sutartis – puikus) (Nefas, 2013, p. 99).

Autorius suformulavęs šį indeksą, iškart pateikia rekomendacijas dėl jo taikymo. Labai svarbu, kad siūlomas savivaldybių bendruomeniškumo indeksas nebūtų primestas iš šalies, o

atsirastų remiantis partnerystės principu. Atliekant savivaldybių bendruomeniškumo matavimo tyrimus, svarbu išsiaiškinti: ar suprantamai suformuluoti indekso klausimai, ar jie atspindi savivaldybės bendruomeniškumą, kokio svarbaus klausimo bendruomeniškumo indeksui nustatyti nėra ir ar tinkami bendruomeniškumo indekso vertinimo kriterijai (ABCD)?

Iš viso to, kas išdėstyta teorinėje dalyje svarbu akcentuoti, jog pilietinės visuomenės vaidmuo, bendruomenių vaidmuo po truputi keičiasi, valdžia perleidžia dali savo funkcijų visuomenei. Ko pasekoje išauga vietos valdžios vaidmuo. Šis valdymo lygmuo tampa tinkamiausia vieta puoselėti aktyvios visuomenės ir bendruomeniškumo jausmus. Nepasiteisinus vadybos ir ekonomikos principais įvykdytomis reformomis reikalinga dėti pastangas kitose vietose: demokratikos stipinimui, korupcijos mažinimui, skaidrumo didinimui ir pan. Šių procesų puoselėjimui prisideda viešojo sektoriaus veiklos matavimas. Galiausiai, visa tai prisideda prie Naujojo viešojo valdymo teorijos įparsminimo realiuose visuomeniniuose procesuose.

3. DARBO METODAI IR ATLIKTO EMPIRINIO TYRIMO ANALIZĖ

3.1 Darbo metodai

Darbo teorinėje ir empirinėje dalyje taikyti skirtingi metodai. teorinėje dalyje taikyti tokie metodai, kurie pasitarnavo konceptualiam ir sistemingam teoriniam temos atskleidimui.

- **Mokslinės literatūros analizė ir apibendrinimas.** Analizės metodas taikomas remiantis R. Tidikiu (2003, p.375-376), taikant šį metodą bendruomeniškumo indekso matavimas kaip visuma bus suskaidytas į sudėtinę dalis, požymius ir savybes. Remiantis apibendrinimo metodu pereita nuo bendresnių dalykų, išanalizuotų taikant analizės metodą, prie bendresnių, kadangi tai leido nusakyti bendruosius dėsningumus, principus ir bendruomeniškumo indekso nustatymo metodiką.

- **Lyginimo metodas,** taikant šį metodą tirti bendruomeniškumo indekso matavimo panašumai ir skirtumai, analizuojant įvairius mokslinės literatūros šaltinius.

- **Logografinis metodas,** taikomas remiantis Prakapas, Butvilas (2011, p. 5). Taikant šį metodą nagrinėtos mintys, teiginiai, apibendrinimai išreiškiami vaizdinėmis priemonėmis (schemos, lentelės).

Empirinėje darbo dalyje buvo atliktas **kokybinis tyrimas** Darbėnų seniūnijoje, Kretingos rajono savivaldybėje. Apklausti Darbėnų seniūnijoje gyvenantys ir dirbantys ekspertais. Tyrimas buvo vykdomas ekspertų apklausos būdu, pateikiant jiems uždaro tipo klausimyną. „Apklausa - tai tokia duomenų rinkimo technika, kai respondentai iš esmės tuo pačiu (arba artimu jam) metu atsakinėja į raštu (anketoje) arba žodžiu (interviewotojo) pateiktus klausimus.“ (Luobikienė, 2000; cit. iš Butkevičienė, 2010, p.4) Pasirinkta atlikti apklausą žodžiu – t.y. interviu būdą. Yra galimi trys interviu tipai: „standartizuotas (struktūruotas), pusiau – standartizuotas (pusiau-struktūruotas) ir giluminis (nestruktūruotas)“ (Butkevičienė, 2010, p. 5). Šio magistro darbo tikslams įgyvendinti pasirinktas standartizuotas (struktūruotas) interviu tipas, kurio metu respondentams pateikiamas iš anksto parengtas klausimynas ir laikomasi

klausimų tvarkos. Siekiant išsiaiškinti bendruomeniškumo lygį Darbėnų seniūnijoje, Kretingos rajono savivaldybėje, pasirinkta atlikti interviu su Darbėnų seniūnijoje gyvenančiais ir dirbančiais specialistais.

Konkretizuojant anketavimą, tai remiantis R. Tidikiu, anketa tai klausimų lapas tam tikroms žinioms surinkti. Jį pagal nurodytas taisykles užpildo klausiamasis (Tidikis, 2003, p. 474). Šiuo atveju naudojamas uždaras klausimynas S. Nefo sudarytas seniūnijos indekso vertinimo kriterijų (ABCD) aprašas.

Darbėnų seniūnijos seniūnas suteikė leidimą atlikti tyrimą, formuoti specialistų darbo grupę (krivulę) ir apie tai viešinti. Krivulę sudarė 2 bendruomenių pirmininkai, 1 pavienis bendruomenės narys, 2 seniūnaičiai, 1 Kretingos rajono savivaldybės atstovas, 1 NVO atstovas, 1 religinės bendruomenės atstovas. Visi respondentai sudarė darbo grupę – *krivulę*. Pirmos sueigos metu susirinkusi krivulė išsirinko vadovaujantį, aptarė indekso vertinimo kriterijus (ABCD). Pasiskirstoma, kas kokius duomenis surinks arba iš kokios duomenų bazės paims. Kai duomenys surenkami ir įvertinamas jų patikimumas, svarstomas jų priskyrimas vertinimo kriterijams (ABCD). Atlikus vertinimą, surašomas protokolas, kurį pasirašo visi krivulės nariai. Indeksas paskelbiamas seniūnijos viešinimo priemonėse ir kitose žiniasklaidos priemonėse. Krivulė, matydama, kad seniūnijoje yra specifinių bendruomeniškumo kriterijų, gali priimti sprendimą dėl kriterijų sąvado papildymo 10 kriterijumi. Sprendimas priimamas bendru sutarimu. Krivulė sudaroma vieneriems metams ir indeksas nustatomas vieną sykį metuose.

Tyrimo tikslas – pamatuoti Darbėnų seniūnijos bendruomeniškumo lygį (indeksą), pritaikant adaptuotą S. Nefo bendruomeniškumo seniūnijose matavimo klausimyną.

Tyrimo uždaviniai:

1. Gauti leidimą ir Darbėnų seniūnijos seniūno atlikti tyrimą;
2. Suformuoti darbo grupę – krivulę, iš Darbėnų seniūnijos darbuotojų, BC, NVO darbuotojų bei aktyvių seniūnijos gyventojų.
3. Dalyvauti darbo grupės susirinkimuose ir apdoroti gautą informaciją.

Kokybinis tyrimas. Tyrimui buvo pasirinktas apklausos metodas. „Apklausa - tai tokia duomenų rinkimo technika, kai respondentai iš esmės tuo pačiu (arba artimu jam) metu atsakinėja į raštu (anketoje) arba žodžiu (interviuotojo) pateiktus klausimus“ (Luobikienė, 2000; cit. iš Butkevičienė, 2011, p.4). R. Tidikio teigimu, interviu yra kokybinio tyrimo metodas, kurio

pagalba galima gauti išsamesnę informaciją apie analizuojamą reiškinį. Pasirinktas apklausos tipas – ekspertų apklausa, pateikiant uždara klausimyną – anketą.

„Ekspertų interviu – tai asmenys, kurie dėl savo profesinės ir gyvenimo patirties turi didžiausią kompetenciją ir patikimiausią bei pakankamai išsamią informaciją apie tiriamą problemą“ (Tidikis, 2003, p. 467).

Konkretizuojant anketavimą, tai remiantis R. Tidikiu, anketa tai klausimų lapas tam tikroms žinioms surinkti. Ją pagal nurodytas taisykles užpildo klausiamasis (Tidikis, 2003, p. 474). Šio tyrimo metu ekspertams pateikiama uždaro tipo anketa su iš anksto suformuluotais klausimais. **Tyrimo metu buvo naudojamosi dr. S. Nefo parengtu klausimynu (indeksu)** (1 priedas). Gauti rezultatai išreiškiami empiriniais kiekybiniais rodikliais, kurie atspindi tikrovę. Veiklos matavimas čia tampa ne tik priemonė, kuri parodo esamą situaciją, bet kartu ir seniūnijos veiklos elementu siekiant gerbūvio savo miestui. Indeksas čia tampa seniūnijoje egzistuojančių rodiklių sistema išreikšta kiekybine išraiška, kurių reikšmei kintant lyginami realūs rodikliai su idealaus modelio rodikliais. Surinkus duomenis, analizuojama tyrimo metu gauta informacija, pateikiamas rezultatų nagrinėjimas, išdėstomas tyrimo rezultatų apibendrinimas, pateikiamas duomenų įvertinimas. Visa tai pagrįsta anketos objektyvumu, validumu, patikimumu, reprezentatyvumu.

Respondentų charakteristika. Darbėnų seniūnijos seniūno iniciatyva buvo surinkta seniūnijos bendruomeniškumo indekso nustatymo krivulė. Darbo grupę sudarė:

1. Vanda Šimkuvienė – Bendruomenės pirmininkė
2. Janina Andružienė - pavienis bendruomenės narys
3. Artūras Toliušis – Seniūnaitis
4. Bernadeta Litvinienė – savivaldybės atstovas
5. Kazys Motiejauskas – nevyriausybinė organizacijų atstovas
6. Vygintas Gudeliūnas – religinių bendruomenių atstovas
7. Birutė Stalmokienė - seniūnaitė
8. Rimantas Benetis - Bendruomenės pirmininkas (2 priedas)

Tyrimo eiga. Buvo organizuojami du darbo grupės susirinkimai. Pirmo susirinkimo metu, buvo išrinktas vadovaujantis asmenuo - Bernadeta Litvinienė, savivaldybės atstovė bei susirinkimo sekretorė - Vanda Šimkuvienė, bendruomenės pirmininkė. Buvo aptariami indekso vertinimo kriterijai (ABCD), išsaiškinta ar visiems yra aiškūs klausimai bei pasidalinta darbais.

Antrojo darbo grupės suėjimo metu bendru sutarimu, remiantis grupės narių diskusijomis sudarytas Darbėnų seniūnijos bendruomeniškumo indeksas, sudarytas darbo grupės susirinkimo turinio protolas ir įteiktas Darbėnų seniūnijos seniūnui – Edvardui Tedevisui Stalmokui (3 priedas)

Tyrimo etika. Darbo autorė atlikdama tyrimą vadovavosi socialinio tyrimų etikos principais:

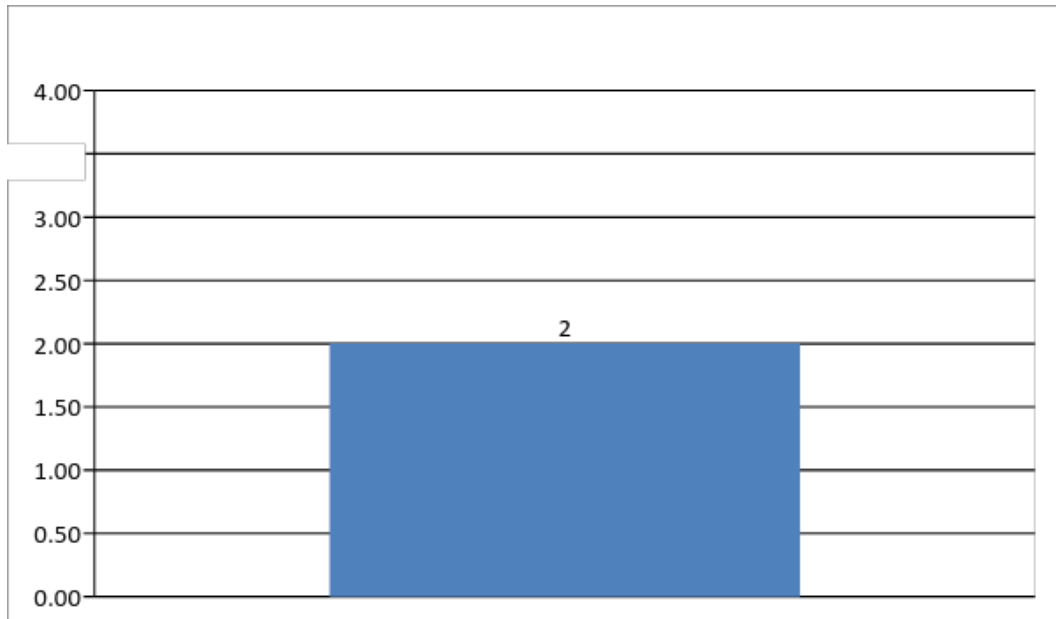
1. **Geravališkumo principas**, tyrimas atliktas tam, kad būtų sukaupta žinių apie esamą situaciją.
2. **Informavimo principas**, darbo grupės dalyviai buvo asmeniškai supažindinami su tyrimu, jo tikslu, buvo atsakyta į jiems iškilusius klausimus.
3. **Laisvanoriškumas**, tyrimo dalyviai turėjo laisvą valią dalyvauti ar nedalyvauti tyrime. Buvo gautas visų krivulės narių žodinis sutikimas dalyvauti tyrime ir tam, kad darbo grupės susirinkimo turinys bus protokoluojamas.
4. Tyrime įvardinu organizacijas, kurių darbuotojai dalyvavo tyrime. Tam gavau visų tyrimo dalyvių žodinį sutikimą. Tačiau darbo autorė nenaudos tyrimo dalyvių informacijos kitiems tikslams, kad nepažeistų **konfidencialumo** principo (Žydžiūnaitė, 2006, p. 34)

Darbo grupės - krivulės rezultatai aptariami sekančiame poskyriuje.

3.2 Tyrimo rezultatai

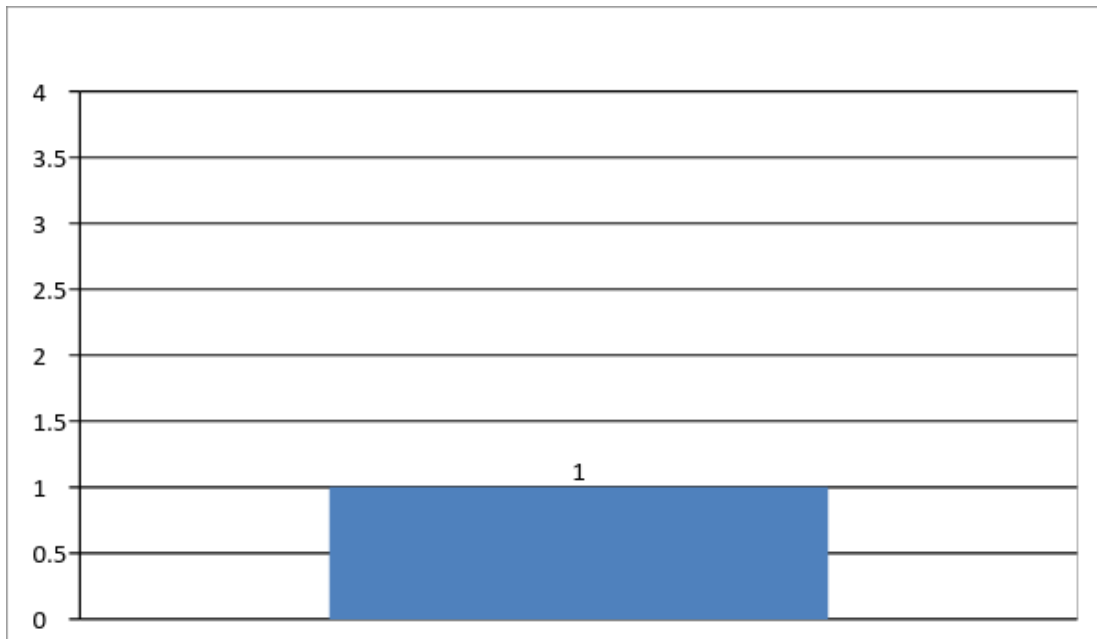
Tyrimas seniūnijos bendruomeniškumo lygio matavimas Darbėnų seniūnijoje vyko remiantis 2015 metų duomenimis. Jį atlikti paskatino tyrimo dalykas – seniūnijos bendruomeniškumo lygio nustatymas naudojant seniūnijos indeksą.

1. *Seniūnijos tarybos posėdžiuose svarstomi klausimai susiję su bendruomeniškumo formavimu.* Darbo grupė nustatė, jog seniūnijos tarybos posėdžiuose bendruomeniškumo temai skiriamas laikas yra du kartus per metus (indeksas – **vidutiniškas, 2 balai**)

3 pav. 1 klausimo įvertinimas

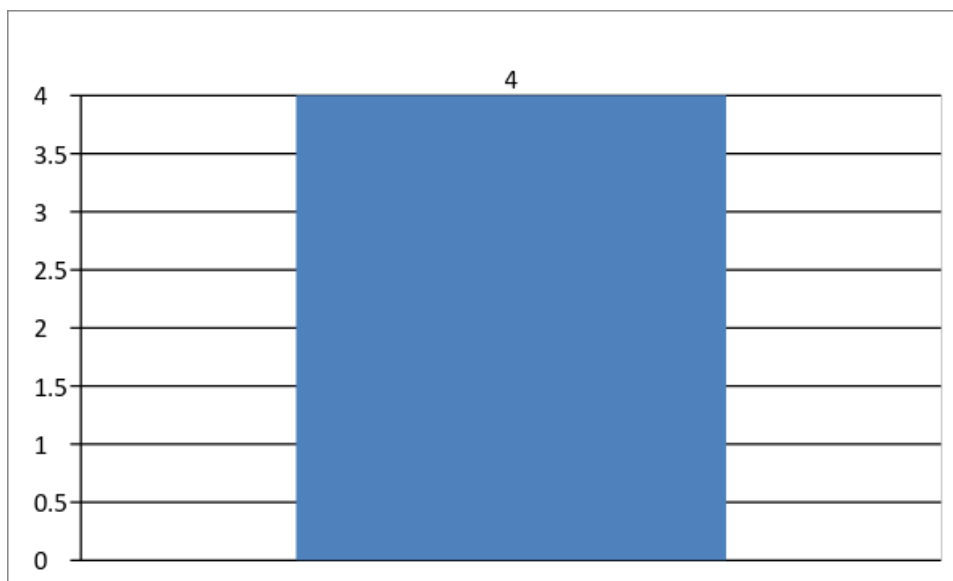
2. *Seniūnijos bendruomeniškumo iniciatyvoms skatinti yra gaunami finansai iš savivaldybės.* Darbo grupė nustatė, kad bendruomeniškumo iniciatyvoms skatinti gaunami finansai sudaro iki 0, 1 % savivaldybės biudžeto (indeksas – **silpnas, 1 balas**). Darbo grupė surinko duomenis, jog gaunamas finansavimas sudaro 3614 eurų. (žr. 3 priedą)

4 pav. 2 klausimo įvertinimas

3. Seniūnijos bendruomeniškoms iniciatyvoms skatinti yra gaunami finansai iš vyriausybės programų. Seniūno teigimu, tokių lėšų nėra gaunama iš vyriausybės programų. Todėl šio klausimo įvertinimas 0 balų.

4. *Seniūnijos teritorijoje veikia NVO, BC (bendruomenių centrai) ir kitos piliečių formalios grupės.* Darbo grupė surinko informacija, jog seniūnijoje veikia 8 bendruomenės centrai, (indeksas – **puikus, 4 balai**).

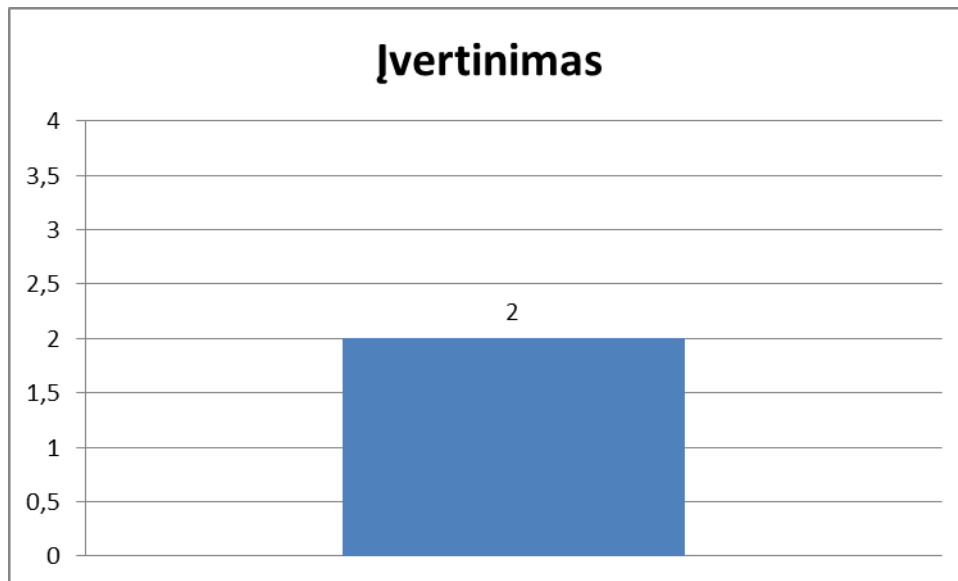
5 pav. 4 klausimo įvertinimas

5. *BC, NVO pritrauktos lėšos į seniūniją iš tarptautinių fondų, filantropų 1 gyventojui per metus.*

Krivulė įvertino, jog tokių lėšų nėra. Todėl šiam klausimui tenka 0 balų.

6. *Renginių organizuojamų BC ir NVO vietos bendruomenei per metus skaičius.*

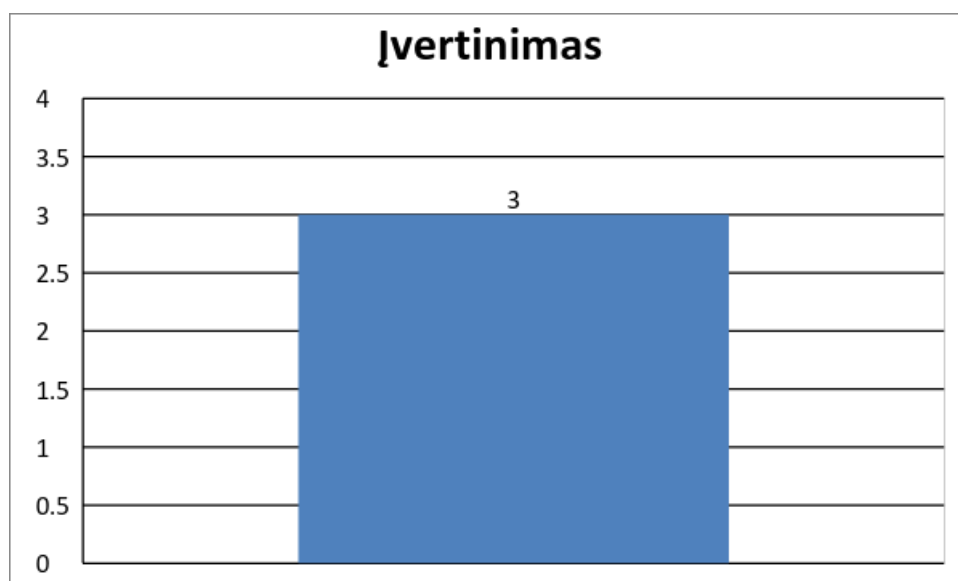
Darbo grupė peržvelgusi Darbėnų seniūnijos veiklos ataskaitas, jog renginių skaičius svyruoja nuo 4-7 per metus (indeksas – **vidutiniškas, 2 balai**).

6 pav. 6 klausimo įvertinimas

7. *Seniūnija, kaip bendruomenė turi aiškiai suformuluotus tikslus ir uždavinius kuriuos svarsto/renkasi jų aptarimui.*

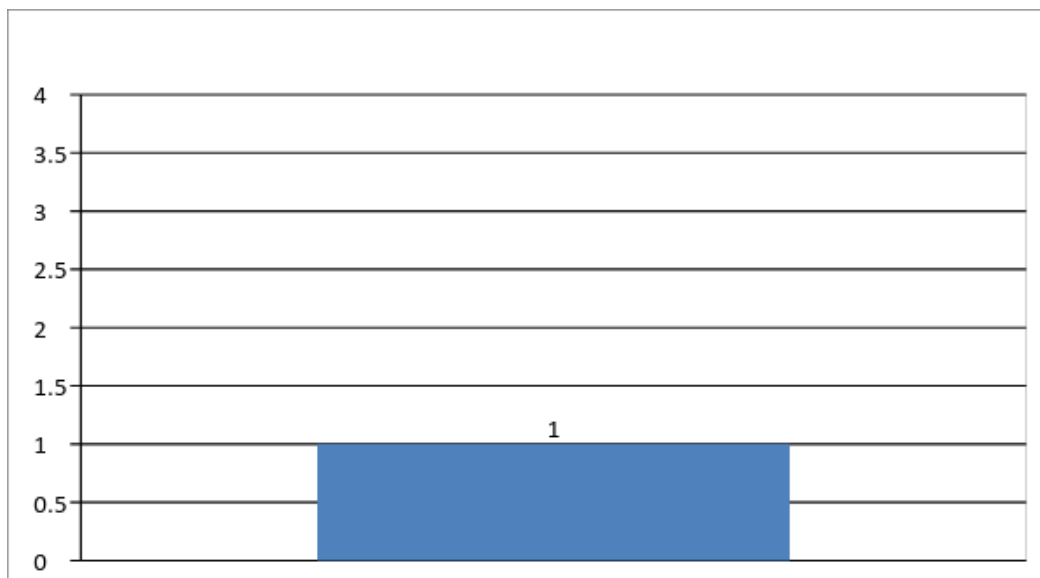
Darbo grupės susirinkimo metu, buvo išsiaiškinta jog dėl bendruomenės reikalų aptarimo seniūnija, kaip bendruomenė renkasi 2- 3 sykius metuose (indeksas – **geras, 3 balai**).

7 pav. 7 klausimo įvertinimas

8. *Savanoriškoje veikloje dalyvauja (bent sykį per metus) seniūnijos gyventojų.*

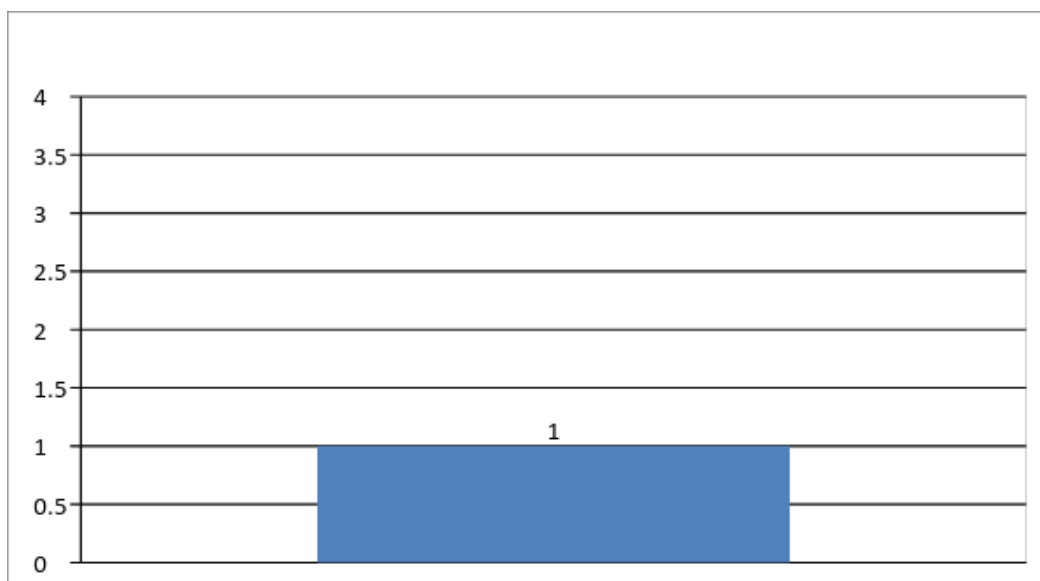
Darbo grupės diskusijos metu išsiaiškinta ir apskaičiuota, jog įvairiose talkose dalyvauja apie 200 gyventojų tai yra apie 4, 23 %. Daugiausia S. Įpilties ir Darbėnų bendruomenėse. Tai yra iki 5 % (indeksas – **silpnas, 1 balai**).

8 pav. 8 klausimo įvertinimas

9. *Skaičiuojamos savanoriško darbo valandos ir aktyviausių 10 seniūnijos gyventojų per metus savanoriauja.*

Krivulė remiantis surinktais duomenimis išsiaiškino, jog savanoriauja daugiausia bendruomenių valdybos nariai, tokių buvo galima priskaičiuoti apie 30, kurie dalyvauja iki 100 val. Bendruomenių pirmininkai labai daug savo laiko skiria tam (indeksas – **silpnas, 1 balai**).

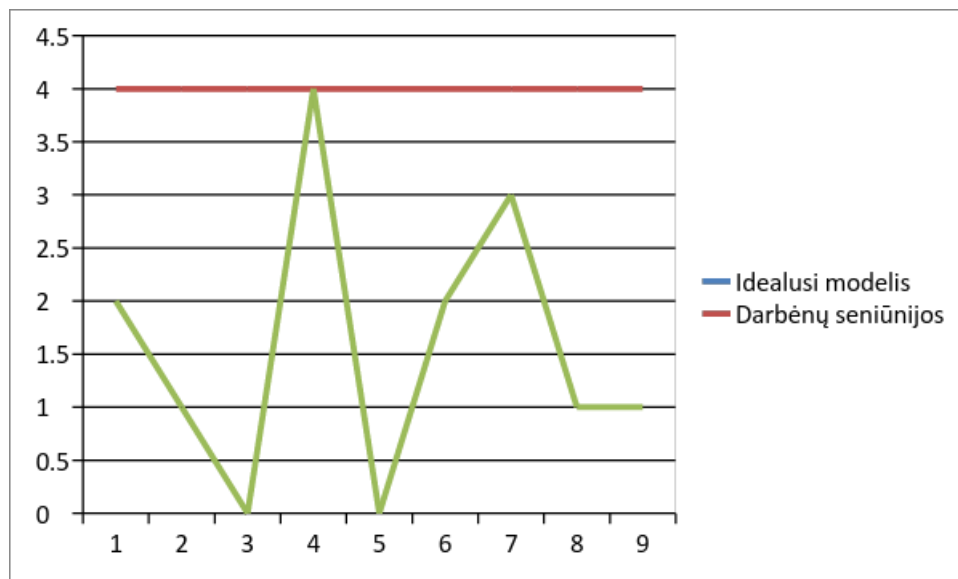

9 pav. 9 klausimo įvertinimas

Yra skiriama **bendruomeniškumo vertinimo skalė:**

- Nuo 9 iki 17 balų – silpnas bendruomeniškumas.
- Nuo 18 iki 26 balų – vidutiniškas bendruomeniškumas.
- Nuo 27 iki 35 balų – geras bendruomeniškumas.
- 36 balai – puikus bendruomeniškumas.

Apskaičiavus Darbėnų seniūnijos bendruomeniško įvertinimo balus, gauta – **14 balų – silpnas bendruomeniškumas**. Šis rezultatas gautas susumavus visų indeksų įvertinimus: (1kl. (2balai) + 2kl. (1 balas) + 3kl. (0 balas) + 4 kl. (4 balai) + 5kl. (0 balų) + 6 kl. (2 balai) 7kl. (3 balai) + 8kl. (1 balas) + 9kl. (1 balas) = 14 balų

10 pav. **Idealiojo ir Darbėnų seniūnijos bendruomeniškumo lygio palyginimas**

Apibendrinant tyrimo rezultatus matome, jog Darbėnų seniūnijos bendruomeniškumo lygis yra silpnas ir stipriai atsilieka nuo idealaus bendruomeniškumo modelio. Idealiuoju bendruomeniškumo modelio atveju visi 9 matavimo indeksai surenka daugiausia – 4 balus (žr. 11 pav.). Tuo tarpu Darbėnų seniūnija arčiausiai buvo pasiekusi idealųjį bendruomeniškumo variantą dėl esančio NVO ir BC skaičiaus veikiančio seniūnijos teritorijoje. Bendruomeniškumo indekso skaičiavimo klausimyno 4-ajame klausime – seniūnija surinko 4 balus (žr. 11 pav.). Tai

buvo vienintelis aukščiausias įvertinimas iš visų 9 klausimų. 3 balus Seniūnija surinko 7 – ajame klausime, užfiksavus jog seniūnija kaip bendruomenė į susirinkimus renkasi 2-3 sykius per metus (žr. 11 pav.).

Atlikus vertinimą, savo skaičiavimus ir bendruomeniško matavimo rezultatus darbo grupė - *krivulė* pateikė Darbėnų seniūnijos seniūnui.

Galiausiai darbo grupės susiejimo metu buvo paklausta ar:

1. Ar suprantamai suformuluoti indekso klausimai?
2. Ar klausimai atspindi seniūnijos bendruomeniškumą?

Taip pat pasiteirauta:

3. Ar kokio svarbaus klausimo bendruomeniškumo indeksui nustatyti nėra?
4. Ar tinkami bendruomeniškumo indekso vertinimo kriterijai (ABCD)?

Visiems darbo grupės dalyviams indekso klausimai buvo aktualūs, suprantami ir kartu skatinantys, vykdant bendruomenišką politiką, orientotis į juos. Niekas neturėjo jokių pastabų ir papildymų. Buvo patenkinti darbo grupės veikla ir galimybę tapti veiklos matavimo proceso dalyviais.

Apibendrinant empirinių tyrimo rezultatus, galima daryti išvadą, jog pritaikius S. Nefo seniūnijom adaptuotą bendruomeniškumo lygio matavimo indekso skaičiavimo metodiką ir klausimyną, jis yra tinkamas ir pritaikomas siekiant atlikti bendruomeniškumo matavimus. Suformuota darbo grupė – *krivulė*, po diskusijos ir indeksų įverčių susikaičiavo ir susumavimo, išsiaiškino, jog Darbėnų seniūnijos bendruomeniškumo lygis yra silpnas. Indeksų verčių suma buvo lygi 14 balų iš galimų 36 balų. Darbo grupės nariai sutiko, jog šis seniūnijos veiklos pamatavimas bendruomeniškumo aspektu ir jo rezultatas atitinka realią situaciją Darbėnų seniūnijoje. Šis vertinimas pasitarnaus paskatins daugiau iniciatyvų ir didesnio dėmesio bendruomeniškumo lygio kėlimui Darbėnų seniūnijoje.

IŠVADOS

1. Atlikus darbo teorinę analizę išsiaiškinta, jog savivaldybės vaidina svarbų vaidmenį valstybės demokratinių vertybių užtikrinime. Pagrįsta, jog viena iš reikšmingiausių demokratinių vertybių yra bendruomeniškumas, kuris veiksmingiausiai gali būti puoselėjamas vietos valdymo lygmenyje. Išsiaiškinta, jog nėra vieno visa apimančio bendruomeniškumo apibrėžimo. Išskirtos šiam darbui reikšmingos bendruomeniškumo kategorijos komponentės: bendrija, interesai, vidinis priklausomybės grupei jausmas ir apibrėžta teritorija. Išvardintos bendruomeniškumo koncepcijos dedamosios bendroje sumoje sukuria funkcionalios vietos bendruomenės sąvoką.
2. Šio darbo paradigmė prieiga Naujasis viešasis valdymas atitinka bendruomeniškumą palaikančius principus: valdžios institucijų veiklos skaidrumas, pilietiškumas, demokratija, aktyvi nevyriausybinė organizacijų veikla. Darbe išskirtas ir socialinio pasitikėjimo veiksnys, kurio pagrindu turi būti kuriama vietos valdžia per skaidrius procesus, atskaitomybę bei demokratinį dialogą. Kartu įgalinant bendruomenės planuoti bei valdyti savo reikalus. Pagrįsta, jog socialinis pasitikėjimas tampa bendruomeniškumo koncepcijos dar vienu dėmeniu (komponentu) su socialinių ryšių sąsajomis. Visa tai atitinka Naujojo viešojo valdymo pamatines idėjas.
3. Nepakanka vien formuluoti veiklos principus, ypatingai aktualu tampa viešųjų institucijų veiklos matavimas – šių principų efektyvaus įgyvendinimo nustatymas. Bendriausia prasme veiklos matavimas gali būti apibrėžiamas kaip mokslinių metodų taikymas, siekiant gauti informaciją apie konkrečios institucijos veiklos procesus. Aktualu ir reikšminga teorinius veiklos matavimo modelius ir kriterijus patikrinti praktiškai. Todėl darbo teorinėje dalyje viešojo sektoriaus veiklos matavimas susiaurinamas iki veiklos matavimo vietos valdžios lygmenyje, siekiant pamatuoti vietos valdžios vykdomą veiklą bendruomeniškumo puoselėjimui. Matavimas čia tampa ne tik priemonė, kuri parodo esamą situaciją, bet kartu ir savivaldybės veiklos elementu siekiant gerbūvio savo miestui.

4. Pasinaudojant sukurtu S. Nefo bendruomeniškumo matavimo įrankiu - indeksu su atinkamais rodikliais buvo pamatuotas bendruomeniškumo lygis Darbėnų seniūnijoje Kretingos rajono savivaldybėje. Išsaiškinta, jog Darbėnų seniūnijos bendruomeniškumo lygis yra silpnas ir stipriai atsilieka nuo idealaus bendruomeniškumo modelio. Apskaičiavus Darbėnų seniūnijos bendruomeniško įvertinimo balus, gauta – **14 balų – silpnas bendruomeniškumas.**

REKOMENDACIJOS

1. Seniūnijos politikai, administracijos darbuotojai, aktyvūs piliečiai dažniau, t.y. daugiau negu 3 kartus per metus susirinkti aptarti bendruomenės plėtojimo iniciatyvas.
2. Rengti daugiau renginių, kuriais būtų siekiama pritraukti piliečius, taip prisidedant prie vietos bendruomenės puoselėjimo.
3. Skatinti Darbėnų seniūnijos BC ar NVO rengti projektus paramai iš ES fondų gauti, bendruomeniškumo skatinimui.
4. Formuojant lėšų paskirstymą daugiau atsižvelgti į bendruomenių iniciatyvų rėmimą.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Teisės ir kiti normatyviniai aktai:

1. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio 27 d. Nutarimas Nr. 488 „Dėl Viešojo valdymo tobulinimo 2012–2020 metų programos patvirtinimo“ *Valstybės Žinios* 2004, Nr. 69-2399

Kiti šaltiniai:

2. Ammons D. Overcoming the inadequacies of performance measurement in localgovernment: The case of libraries and leisure services. *Public Administration Review*. No. 55 (1), 1995. p. 37- 47.
3. Augustaitis V. *Bendruomenė – madingas žodis*. Podiumas. 2002, prieiga per internetą: <<http://www.sakieciai.lt/?id=10#sk2>> (žiūrėta 2015 03 19)
4. Baršauskienė V., Leliūgienė I. *Sociokultūrinis darbas bendruomenėje. Užsienio šalių patirtis*. Kaunas: Technologija. 2001, p. 375
5. Bartuškaitė M., Žilys A. Politinio ir socialinio pasitikėjimo bei dalyvavimo raiška Lietuvos demokratijoje. *Kultūra ir visuomenė. Socialinių tyrimų žurnalas*, 2011, Nr. 2 (1), p. 27 – 47
6. *Bendruomenė*. Prieiga per internetą: <http://mes.sakieciai.lt/content/view/262/47/> (žiūrėta 2015 03 19)
7. Behn R. The psychological barriers to performance management: Or why isnt everyone jumping on the performance-management bandwagon? *Public Performance and Management Review*. 2002, No. 26(1), p. 5-25.
8. Bučaitė – Vilké J. Ar nedarbas riboja? Bendruomeniškas, socialiniai paramos tinklai ir
9. Bučaitė J., Ambotaitė-Mazeliauskienė I. Instituciniai tinklai ir socialinis pasitikėjimas savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų sąveikoje. *Viešoji politika ir administravimas*, 2005, Nr. 13., p. 74 – 82.
10. Būdvytis S. Bendrija kaip sociologijos objektas. *Filosofija. Sociologija* 1994, Nr. 1(13), p. 24 – 35

11. Butkevičienė R. *Socialinio darbo interviu*. Kaunas: Kauno medicinos universiteto leidykla. 2010, p. 215
12. Černiauskienė N. Sisteminiis viešojo sektoriaus institucijų veiklos valdymo tobulinimas taikant kokybės vadybos metodus. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development* 2011. Nr. 3 (27), p. 49 – 57
13. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. 2011. prieiga per internetą: <<http://dz.lki.lt>> (žiūrėta 2015 03 19)
14. dalyvavimas viešajame gyvenime. *Kultūra ir visuomenė*, 2014, Nr. 2 (V) p. 37 – 60
15. Denhardt R. B. *Viešųjų organizacijų teorijos*. Vilnius: Algarvė, 2001, p. 304
16. Donskis L. *Tapatybė ir laisvė: trys intelektualiniai portretai*. Vilnius: Versus Aureus, 2005, p. 221
17. Etzioni A. *New Communitarian Thinking* Charlot - Tesville: University Press of Virginija. 1995, p. 313
18. Grau M. Using a model municipal performance measurement system to assess mid-size texas cities' systems. An Applied Research Project. In Partial Fulfillment for the Requirement for the Degree of Masters of Public Administration. Texas State University, 2008, p.114
19. Gudelis D. Lietuvos savivaldybių veiklos matavimo būklės vertinimas. *Viešoji politika ir administravimas* 2009 Nr. 29, p. 91-98
20. Gudelis D. Savivaldybių veiklos matavimo modeliai ir jų įgyvendinimo galimybės Lietuvoje. Daktaro disertacija (03 S), Vilnius: MRU. 2007, p. 306
21. Guogis A. Naujasis viešasis valdymas, kn. *Viešasis valdymas: vadovėli* Smalskys V. et al. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010. p. 137-149
22. Guogis A. Naujasis viešasis valdymas - priešingybė ar papildinys Naujajai viešajai vadybai? Savivaldybių žinios, 2013, Nr., 4 (637) Prieiga per internetą: <http://www.savzinios.lt/index.php?lang=lt&id=2&mag_id=340&art_id=1154> (žiūrėta 04 07)
23. Harry P. H. *Performance measurement: getting results* The Urban Institute Press: Washington. 2006, p. 286
24. Hernández B., et. al. Place attachment and place identity in natives and non-natives. *Journal of Environmental Psychology*, 2007, No. 27, p. 310-319

25. Imbrasaitė J. Sociotropiniai vertinimai ar asmeninės patirtys? Politinis pasitikėjimas Lietuvoje. *Kultūra ir visuomenė. Socialinių tyrimų žurnalas*, 2011 Nr. 2 (1). p. 11 – 26
26. Indrašienė V. *Socialinio ugdymo technologijos* Vilnius, VPU leidykla, 2004, p. 127
27. Juodeikaitė A. Rizikos grupės vaikų pozityviosios socioedukacinės raiškos galimybės teritorinėje bendruomenėje realizuojant neformalias ugdymo programas. daktaro disertacijos santrauka Kaunas: Kauno technologijos universitetas, 2009. p.41
28. Kinney A., J. Riggini Measuring for a purpose: Trends in public-sector performance measurement and management practices. *Government Finance Review* 2008, No. 24(9), p. 14-23.
29. Klovienė R., Valackienė L. Performance measurement model formation municipalities. *Economics & Management*, 2013. Nr. 18 (3), p. 383 – 393
30. Kondrasuk J. The ideal performance appraisal is a format, not a form. *Proceedings of the Academy of Strategic Management, Allied Academies International Conference*, 2011 No. 10(1), p. 61-75.
31. Kvieskienė G. *Pozityvioji socializacija* Vilnius: VU, 2005, p. 184
32. Laurinavičius A. *Bendruomenės teisėtvara* Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2001, p. 190
33. Leliūgienė I., Sadauskas, J. Bendruomenės sampratos traktuotės ir tipologija. *Socialinių mokslų studijos*, 2011, Nr. 3(4), p. 1281–1297.
34. Leonavičius J. Sociologijos žodynas. Vilnius, Academia, 1993, p. 283
35. Liang Lin Ch., Tan L. 2014 Performance Measurement in the Public Sector: Example of the Building Administration Authorities in Taiwan. *Journal of management in engineering*, No 1, p. 97-107
36. Löffler E. Public governance in a network society. Kn. *Public management and governance (2nd ed.)* Bovaird T., et al. London & New York: Routledge, 2009. p. 215-232.
37. Mannarini T., et al. Sense of Community and Community Participation: A Meta-Analytic Review. *Soc Indic Res* 2014. No.117. p. 1-28
38. Matonytė I. Socialinis kapitalas: nuo mokslinių tyrimų perspektyvų prie empirinių pastebėjimų. „Gero valdymo“ klausimas“. *Vietos valdžios ir NVO bendradarbiavimo skaidrumas. Tarptautinės konferencijos medžiaga*. Vilnius: Knygiai. 2004, p. 28-54.

39. McMillan D.W., Chavis D.M. Sense of community: A definition and theory. *Journal of Community Psychology*, 1986. No. 14(1), p. 6-23.
40. Meuleman L. *Public Management and the Metagovernance of Hierarchies, Networks and Markets. The Feasibility of Designing and Managing Governance Style Combinations*. Hague: Physica-Verlag, A Springer Company. 2008, p. 401
41. Muntianas V. Vertybės ir valstybės valdymas. *Tarptautinės konferencijos medžiaga „Vertybės ir politika“*. Vilnius, 2007. p. 99 – 103
42. Navickas R. Bendruomeninio darbo kontekstas Lietuvoje. 2014 prieiga per internetą: http://www.bendruomenes.lt/files/Vietos_bendruomeniu_organizaciju_veiklos_aktualijos.pdf (žiūrėta 2015 03 29)
43. Nefas S. Lietuvos kaimų ir miestelių vietos bendruomenių funkcionalumą lemiantys veiksmi. *Viešoji politika ir administravimas* 2008. Nr. 98 - 107, p. 81 – 88
44. Nefas S., et al. *Demokratija ir vietos bendruomenė Lietuvoje : vadovėlis* Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas. 2011, p. 196
45. Nefas S., Funkcionali vietos bendruomenė kaip pilietinės visuomenės pagrindas. *Viešoji politika ir administravimas* 2006. Nr. 17, p. 81 – 88
46. Nefas S., Funkcionali vietos bendruomenė Lietuvos miestuose ir kaimuose. Daktaro disertacija. Vilnius: MRU. 2007b, p. 186
47. Nefas S., Funkcionalių vietos bendruomenių veiklą sąlygojantys veiksniai. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos* 2009. Nr. 3 (16), p. 101–109
48. Nefas S., Savivaldybių bendruomeniškumo indeksas. *Konferencija Vietos savivalda ir bendruomenės Lietuvoje Vilnius*, 2010. p. 42 – 45.
49. Nefas S., Savivaldžių (vietos) bendruomenių raida ir perspektyva šiuolaikinėje Lietuvoje. *Viešoji politika ir administravimas* 2007a, Nr. 20, p. 70 – 80
50. Nefas S., Vietos demokratijos funkcionavimo objektas – savivaldybė. *Socialinių mokslų studijos* 2012. Nr. 4/3, p. 839-850.
51. Nikartras S. Bendruomenės vaidmuo nusikalstamumo prevencijoje: užsienio šalių patirties analizė. *Teisės problemos* 2011, Nr. 2 (72), p. 63 – 94
52. NVO informacijos ir paramos centras, Pilietiškumas ir pilietinė visuomenė. Lyginamoji pilietiškumo sampratos analizė. Vilnius. 2012. Prieiga per internetą:

http://www.3sektorius.lt/docs/Pilietiskumas_analize_final_2013-01-17_16_00_54.pdf

(žiūrėta 2015 03 29)

53. Obrazcovas V., Savas S.E. Naujasis viešasis valdymas. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos* 2007, Nr. 2 (9), p. 189 - 196
54. Obst P. L. White K. M. Three-dimensional strength of identification across group memberships: A confirmatory factor analysis *Self and Identity* 2005, No. 4, p. 69-80
55. Pilietinės visuomenės institutas, Veiklos ataskaita 2011. Priega per internetą: www.civitas.lt/admin/get_file.php?id=136 (žiūrėta 2015 03 29)
56. Pilipavičius V. Bendruomenė ir organizacinės bendruomeninės veiklos formos / *Ekonomikos ir vadybos fakulteto 2007 metų mokslinių tyrimų rezultatai: mokslinės konferencijos straipsnių rinkinys*, 2008, Nr. 1(4), p. 51.
57. Poister T. Streib G. Performance measurement in municipal government: Assessing the state of the practice. *Public Administration Review*. 1999. No. 59(4), p. 325-335.
58. Prakapas R., Butvilas T., *Mokslinio tiriamojo darbo logografika studijoms*. Mokomasis leidinys. Vilnius: MRU, 2011, p. 106
59. Prezza, M. et al. Territorial sense of community, ethnic, prejudice political orientation. *Journal of Community and Applied Social Psychology*, 2008. No. 18 p. 315 - 320
60. Puškorius S. *Veiklos auditas: monografija* Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2004, p. 351
61. Puškorius S. Veiklos matavimų viešajame sektoriuje raida ir tendencijos. *Viešoji politika ir administravimas*. 2010, Nr. 34, p. 7–20
62. Puškorius S. *Vietos savivaldos institucijų veiklos vertinimo kriterijai. Savivaldos institucijų socialinis politinis veiksmingumas*. Vilnius: MRU, 2006, p. 390
63. Skačkauskienė I. Bytautė I.. Socialinio kapitalo apibrėžties ir matavimo problematika. *Verklas: teorija ir praktika*. 2012, Nr. 13(3), p. 208–216.
64. Sudnickas T. Šiuolaikinės veiklos matavimo sistemos. Integravimo su kokybės valdymo ir procesų tobulinimo sistemomis galimybės. *Viešoji politika ir administravimas*, 2008, Nr. 26., p. 17 - 24
65. Sutton C. *Socialiniai darbas, bendruomenės veikla ir psichologija*. Vilnius: Vilniaus universiteto Specialiosios psichologijos laboratorija, 1999. p. 234

66. Šlapkauskas V. Šiuolaikinės bendruomenės savikūros sąlygos ir veiksniai, Kn. *Bendruomeniškumas ir savivalda: Teminis straipsnių rinkinys*. Grigas R. Kaunas. 2000, p. 30–50.
67. Tidikis R. *Socialinių mokslų tyrimų metodologija* Vilnius : Lietuvos teisės universitetas, 2003, p. 626
68. Urmonienė M. Bendruomenė ir socialinės jaunimo problemos: istorinė lyginamoji analizė. *Filosofija. Sociologija*, 2004, Nr. 2, p. 22 – 25
69. Veledar B., Bašić M., Kapić J. Performance Measurement in Public Sector of Transition Countries. *Business Systems Research*, Vol. 5 No. 2, p. 72-83
70. Zeigler H. *Politinė bendruomenė* Kaunas: Litera, 1993, p. 22 - 25
71. Žiliukaitė R., et al. *Neatrasta galia. Lietuvos pilietinės visuomenės žemėlapis*. Vilnius: Versus aureus. 2006, p. 405.

SANTRAUKA

Magistro baigiamo darbo tema - Bendruomeniškumo indekso matavimas savivaldybėje. Darbo autorė Viešojo administravimo studijų programos, VAmis 2-03 studentė Julita Knietaitė, darbo vadovas doc. dr. Saulius Nefas

Darbo temos **aktualumas** - Bendruomeniškumo lygio arba indekso nustatymas yra aktualus dėl bendruomeniškumo situacijos savivaldybėje atskleidimo. Kartu tai tampa savivaldybės veiklos elementu siekiant gerbūvio savo miestui. Bendruomeniškumo lygio nustatymas yra naudingas ne tik apskritai visai savivaldybei, bet ir atskirai savivaldybės institucijos įvairių padalinių specialistams, savivaldybės tarybai, NVO, bendruomenių centrams ir piliečiams.

Darbe yra iškeliamą tokia mokslinė **problema**: kokią naudą bendruomeniškumo indekso matavimas teikia savivaldybei?

Darbo objektas – savivaldybės bendruomeniškumas.

Darbo dalykas – bendruomeniškumo indekso nustatymas.

Darbo tikslas – išanalizavus bendruomeniškumo sampratą savivaldybės ir jos vertybių funkcionavimo kontekste, nustatyti bendruomeniškumo indeksą Darbėnų seniūnijoje.

Šio darbo tikslui realizuoti buvo iškelti **darbo uždaviniai**: 1. Išanalizuoti savivaldybės ir bendruomeniškumo, kaip demokratinės vertybės santykį. 2. Pateikti bendruomenės ir bendruomeniškumo, vietos bendruomeniškumo sąvokų sampratų analizę. 3. Atskleisti veikos matavimo viešajame sektoriuje ypatumus, išskiriant matavimo reikšmę, veiksnius ir motyvus savivaldybės lygmenyje. 4. Aptarti bendruomeniškumo indekso matavimo savivaldybėje charakteristiką. 5. Atlikti bendruomeniškumo indekso matavimo Darbėnų seniūnijoje empirinį tyrimą.

Rezultatai Išsaiškinta, jog Darbėnų seniūnijos bendruomeniškumo lygis yra silpnas ir stipriai atsilieka nuo idealaus bendruomeniškumo modelio. Apskaičiavus Darbėnų seniūnijos bendruomeniško įvertinimo balus, gauta – 14 balų – silpnas bendruomeniškumas.

SUMMARY

PRIEDAI

Seniūnijos bendruomeniškumo lygio indeksas.

- 1. Seniūnijos tarybos posėdžiuose svarstomi klausimai susiję su bendruomeniškumo formavimu.**
 - A. vieną kartą per metus - **silpnas**.
 - B. du kartus per metus - **vidutiniškas**.
 - C. tris kartus per metus - **geras**.
 - D. keturis ir daugiau kartų - **puikus**.

- 2. Seniūnijos bendruomeniškoms iniciatyvoms skatinti yra gaunami finansai iš savivaldybės. Apskaičiuokite čia savo seniūnijai ir skaičiavimus parašykite**
 - a. iki 0,1% savivaldybės biudžeto - **silpnas**.
 - b. iki 0,5% savivaldybės biudžeto - **vidutiniškas**;
 - c. iki 1 % savivaldybės biudžeto - **geras**;
 - d. daugiau kaip 1 % savivaldybės biudžeto - **puikus**.

- 3. Seniūnijos bendruomeniškoms iniciatyvoms skatinti yra gaunami finansai iš vyriausybės programų. Apskaičiuokite čia savo seniūnijai ir skaičiavimus parašykite**
 - a. iki 0,1% savivaldybės biudžeto - **silpnas**.
 - b. iki 0,5% savivaldybės biudžeto - **vidutiniškas**;
 - c. iki 1 % savivaldybės biudžeto - **geras**;
 - d. daugiau kaip 1 % savivaldybės biudžeto - **puikus**.

- 4. Seniūnijos teritorijoje veikia NVO, BC (bendruomenių centrai) ir kitos piliečių formalios grupės.**
 - A. vienas formalus judėjimas - **silpnas**.
 - B. 2-3 formalūs judėjimai - **vidutiniškas**.
 - C. 4-5 formalūs judėjimai - **geras**.
 - D. šeši ir daugiau formalių judėjimų - **puikus**.

- 5. BC, NVO pritrauktos lėšos į seniūniją iš tarptautinių fondų, filantropų 1 gyventojui per metus. Apskaičiuokite čia savo seniūnijai ir skaičiavimus parašykite**
 - A. iki 100 litų - **silpnas**.
 - B. 100 - 500 litų - **vidutiniškas**.
 - C. 600 - 1000 litų - **geras**.
 - D. 1000 lt ir daugiau - **puikus**.

- 6. Renginių, organizuojamų BC ir NVO vietas bendruomenei per metus skaičius.**
 - A. Iki 3 - **silpnas**.
 - B. 4-7 - **vidutiniškas**.

C. 8-10 - **geras**.

D. 10- ir daugiau - **puikus**.

7. Seniūnija, kaip bendruomenė, turi aiškiai suformuluotus tikslus ir uždavinius kuriuos svarsto/renkasi jų aptarimui.

A nesvarsto - **silpnas**

B. vieną sykį metuose - **vidutiniškas**

C. 2-3 sykius metuose - **geras**

D. daugiau kaip tris sykius – **puikus**

8. Savanoriškoje veikloje dalyvauja (bent sykį per metus) seniūnijos gyventojų.

A. iki **5%** Apskaičiuokite čia savo seniūnijai ir skaičiavimus parašykite

B. iki **10%**

C. iki **20%**

D. iki **50%**

9. Skaičiuojamos savanoriško darbo valandos ir aktyviausių 10 seniūnijos gyventojų per metus savanoriauja: Apskaičiuokite čia savo seniūnijai ir skaičiavimus parašykite

A. iki **100 val.**

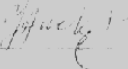
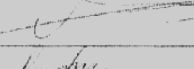

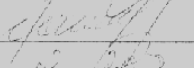

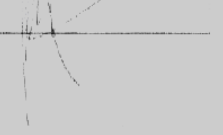
B. nuo **100 iki 300 val.**

C. nuo **200 iki 500 val.**

D. daugiau **kaip 500 val.**

Kiti kriterijai???

**KRETINGOS RAJONO SAVIVALDYBĖS ADMINISTRACIJOS
DARBŲ SENIŪNIJOS VIETOS BENDRUOMENIŲ TARYBOS ASMENYS,
DALYVAUJANTYS SUSIRNKIME 2015-02-18**

Eil. Nr.	Vardas, pavardė	Atstovų pareigos	Parašas
1.	VANDA ŠIMKUVIENĖ	Bendruomenės pirmininkė	
2.	JANINA ANDRUŽIENĖ	Pavienis bendruomenės narys	
3.	ARTŪRAS TOLIUŠIS	Seniūnaitis	
4.	BERNADETA LITVINIENĖ	Savivaldybės atstovas	
5.	KAZYS MOTIEJAUSKAS	Nevyriausybių organizacijų atstovas	
6.	VYGINTAS GUDELIŪNAS	Religinių bendruomenių atstovas	
7.	BIRUTĖ STALMOKIENĖ	Seniūnaite	
8.	RIMANTAS BENETIS	Bendruomenės pirmininkas	

3 priedas

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2015 - 03 -

Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),

(fakulteto / instituto, programos pavadinimas)

studentas (ė) _____,

(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis rašto darbas / bakalauro / magistro baigiamasis darbas

”_____:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

(parašas)

(vardas, pavardė)